

Pyhäjoen kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma vuosille 2022–2026

Pyhäjoen kalatalousalueen kartta (Kuva Suomi.fi-kartat).

Sisältö

1. Johdanto	2
2. Suunnitelma rannikkoalueelle	3
2.1. Perustiedot vesialueesta sekä kalakantojen tilasta ja kalastuksen nykytilasta	3
2.1.1. Vesialue	3
2.1.2. Kalakannat	5
2.1.3. Kalastus	6
2.2. Kalakantojen ja kalastuksen tavoitetilat ja osatavoitteet rannikkoalueelle	8
2.3. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen rannikkoalueella	9
2.3.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet	10
2.3.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytetyt pyydykset	11
2.3.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet	12
2.3.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen	13
2.3.5. Yhteistoiminnan kehittäminen rannikkoalueella	13
2.4. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi sekä edistämiseksi	13
2.4.1. Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi	13
2.4.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä	16
2.4.3. Suunnitelma istutuksista	16
2.4.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi	17
2.5. Suunnitelma kalastusta ja kalakantoja koskevan seurannan järjestämisestä	17
3. Suunnitelma joki- ja järviolueelle	19
3.1. Perustiedot vesialueesta sekä kalakantojen tilasta ja kalastuksen nykytilasta	19
3.1.1. Vesialue ja sen tila	19
3.1.2. Kalakantojen nykytila	22
3.1.3. Kalastuksen nykytila	23
3.2. Kalakantojen ja kalastuksen tavoitetilat ja osatavoitteet joki- ja järviolueille	24
3.3. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen joki- ja järviolueella	25
3.3.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet	25
3.3.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytetyt pyydykset	26
3.3.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet	26
3.3.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen	26
3.3.5. Yhteistoiminnan kehittäminen joki- ja järviolueella	26
3.4. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi sekä edistämiseksi	27
3.4.1. Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi	27
3.4.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä	27
3.4.3. Suunnitelma istutuksista	29
3.4.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi	30
3.5. Suunnitelma kalastusta ja kalakantoja koskevan seurannan järjestämisestä	30
4. Suunnitelma kalastuksenvallvonnan järjestämisestä	31
5. Vaelluskalojen, uhanalaisten kalakantojen ja biologisen monimuotoisuuden huomioon ottaminen toimenpiteissä	32
6. Täpläravun ja muiden vieraslajien huomioon ottaminen toimenpiteissä	34
7. Ehdotus kalastonhoitomaksuina kerättävien varojen omistajakorvauksiin käytettävän osuuden jakamiseksi	34
8. Alueellinen edunvalvonta	35
9. Suunnitelma viestinnästä	35
10. Käyttö- ja hoitosuunnitelman toimeenpano	35
11. Vaikuttavuuden arviointi ja suunnitelman päivitys	36
12. Kirjallisuus ja muu lähdeaineisto	37

LIITTEET

1. Johdanto

Pyhäjoen kalatalousalueeseen kuuluu sekä merialuetta, järviä että virtavesiä. Kalatalousalueen koko on 357 300 hehtaaria. Kalatalousalueen vesialueiden pinta-ala on 12 529 hehtaaria. Vedet sijaitsevat pääosin Pyhäjoen, Raahen, Merijärven, Oulaisen, Haapaveden ja Käsämsen kunnissa. Pieniä vesialueita on myös Pyhäjärven, Pyhännän, Kalajoen ja Alavieskan kuntien alueella. Kalatalousalueella on kolme mereen laskevaa vaelluskalajokea, joissa esiintyy/on esiintynyt meritaimenta. Merialuekohtaiset säädökset edistävät alueen meritaimenkantojen elpymistä. Kalatalouden kannalta sekä merialueella että sisävesialueella on molemmilla merkitystä. Merialue rajoittuu pohjoisessa Siikajoen kalatalousalueeseen ja etelässä Kalajoen kalatalousalueeseen. Sisämaassa alue rajoittuu Pyhäjärven ja Ylä-Savon kalatalousalueisiin (Kuva 1.). Merialueella harjoitetaan kaupallisen kalastuksen ohella myös vapaa-ajankalastusta, tärkeimpinä saalislajeina ovat rannikolla kari- ja vaellussiika sekä ahven. Sisävesialueella kalataloudellisesti tärkeitä lajeja ovat hauki, ahven, kuha, lahna, made ja siika. Hylkeet haittaavat rannikolla pyydyskalastusta, minkä johdosta kaupallisten kalastajien määrät ja saaliit ovat rannikolla olleet laskusuunnassa. Lisäksi matala rannikkoalue ja Hanhikiven vesistörakennustyöt edesauttavat rehevöitymistä, minkä johdosta pyydykset limoittuvat ja likaantuvat. Sisävesialueella harjoitetaan vapaa-ajankalastusta ja ravustusta.

Kalastuslaki (379/2015) edellyttää kalatalousaluetta laatimaan alueelleen käyttö- ja hoitosuunnitelman. Suunnitelmassa tulee näkyä kalastuslain yleiset kehittämistavoitteet kuten kalavarojen kestävä käyttö, vapaa-ajankalastuksen ja kaupallisen kalastuksen toimintaedellytysten parantaminen, vaelluskalakantojen elinvoimaisuuden turvaaminen, kalojen luontaisen elinkierron ja lisääntymisen turvaaminen, joka mahdollisesti voi vähentää istutustoimintaa. Käyttö- ja hoitosuunnitelmissa tulee huomioida kansalliset kalavarojen käyttöön ja hoitoon liittyvät strategiat, kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia, sisävesillä kansallinen rapustrategia ja jokihelmisimpukan eli raakun suojelun strategia ja toimenpidesuunnitelma 2020–2030. Käyttö- ja hoitosuunnitelma on voimassa enintään kymmenen vuotta sen hyväksymisestä lähtien, mutta on suositeltavaa, että suunnitelma tarkastetaan vuosittain yleiskokouksen yhteydessä ja päivitetään tarvittaessa.

Suunnitelmassa on kalakantoja ja kalastusta koskeva nykytilan kuvaus ongelmakohtineen. Nykytilan kuvauksen pohjalta on luotu yleinen tavoitetila alueen kalavarojen käytölle ja hoidolle koko suunnittelukaudelle. Tavoitetilaan liittyy osatavoitteita, joiden toteutumista arvioidaan suunnittelukauden aikana. Luvussa 10 on yhteenvetoa suunnitelman toimeenpanosta ja sen aikataulusta sekä vastuutahoista. Luvussa 11 kuvataan tarkemmin osatavoitteiden toteutumisen seuranta ja sitä, miten toimitaan, jos jokin osatavoitteista on selvästi jäämässä toteutumatta tai olosuhteet muuttuvat alueella niin paljon, että osatavoitteet eivät ole enää mahdollisia tai tarkoituksenmukaisia.

Käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteisiin ja toimeenpanoihin vaikuttavat toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset. Näitä muutoksia on pyritty suunnitelmassa ottamaan huomioon. Lämpenevä ilmasto lyhentää jääkautta, minkä johdosta rehevöityminen ja särkikalat lisääntyvät alueella. Särkikalojen kalastaminen ja hyödyntäminen ravinnoksi vähentää vesistöjen rehevöitymistä. Veden samentuminen, seisovien pyydysten ja rantakivien limoittuminen, arvokalojen väheneminen, särkikalojen lisääntyminen, leväesiintymät ja rantakasvillisuuden muutokset ovat vesistön käyttäjille näkyviä merkkejä rehevöitymisen etenemisestä ja muutoksista eliöyhteisöissä.

Vapaa-ajankalastuksessa verkkokalastus vähenee ja mahdollinen muukin vapaa-ajankalastuksen väheneminen heikentäisi myös yleistä kiinnostusta kalavesien hoitotoimintaan.

Kuva 1. Pyhäjoen kalatalousalue sekä ympärillä olevat kalatalousalueet (Kuva Suomi.fi-kartat).

2. Suunnitelma rannikkoalueelle

2.1. Perustiedot vesialueesta sekä kalakantojen tilasta ja kalastuksen nykytilasta

2.1.1. Vesialue

Pyhäjoen kalatalousalue käsittää Pyhäjoen ja osittain Raahen edustalla olevan rannikkoalueen, ulottuen pohjoisesta Raahen Haapajokisuusta etelään Kalajoen kunnanrajaan saakka. Kalatalousalueen rajat rajoittuvat rannikkovesillä valtion yleisvesialueeseen. Rannikolla ei ole varsinaista saaristoa.

Pyhäjoen edustan merialue kuuluu Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueeseen. Päävesistöalueet ovat Pyhäjoki, Piehinginjoki ja Liminkaoja. Pyhäjoen vesistöalue on pinta-alaltaan 3712 km², järvisyys 5,2 % ja sivu-uomien yhteispituus 333 km. Liminkaojan vesistöalueen pinta-ala on 187 km² ja järvisyys 0,85 % Piehinginjoen vesistöalueen pinta-ala on 176 km², järvisyys 0,43 %.

Kalatalousalueen rannikolle laskevista joista merkittävin on Pyhäjoki. Pyhäjoen lisäksi jokivettä rannikolle laskevat pienemmät joet, kuten Piehinginjoki ja Liminkaoja.

Sisemmät rannikkovedet on arvioitu ekologiselta tilaltaan tyydyttäviksi. Rannikkovesien ekologista tilaa heikentää rehevyys, mihin suurelta osin vaikuttaa jokien kuljettamat ravinteet valuma-alueilta sekä rannikon asutus ja teollisuus.

Ekologinen tila kuvaa sitä, kuinka lähellä luonnontilaisten vesien vertailuololoja tarkasteltavan pintavesimuodostuman eliöstö, kasvillisuus ja levä ovat. Tilaa arvioitaessa otetaan huomioon myös veden laatu ja hydrologiset ja morfologiset ominaisuudet.

Parhalahti-Syölälinlahti ja Heinikarinlampi muodostavat monimuotoisen maankohoamisrannikon, johon kuuluu kluuvien, niittyjen, soiden ja metsien kokonaisuus. Syölälinlahti on merelle aukeava matala lahti, jossa esiintyy hiekkasärkkämuodostumaa. Parhalahti on kivikkoinen, alava ja matala kluuvi.

Heinikarinlampi on näistä erillinen vanha merestä kuroutunut kluuvijärvi. Alue kuuluu valtakunnalliseen lintuvesiensuojeluohjelmaan ja on Pohjois-Pohjanmaan maakuntavaltuuston hyväksymässä maakunta-kaavassa merkitty luonnonsuojelualueeksi. Alueen suojelu toteutetaan luonnonsuojelulain ja/tai vesilain nojalla. Alueet kuuluvat Natura 2000 -alueisiin.

Rajalahti ja Perilahti muodostavat edustavan ja luonnontilaisen merestä kuroutuneiden lahtien ketjun. Vesialueet ovat matalia, rannoilla on paikoin laajoja saraluita. Rajalahden merenrantaniitty on vanhojen merenlahtien länsipuolella lahden perukassa. Rajalahden-Perilahden alue on lintuvesiensuojeluohjelmassa valtakunnallisesti arvokas kohde. Alueet kuuluvat Natura 2000 -alueisiin.

Alueella on kalastuksen ohella muutakin vesien käyttöä. Veneily ja muu vesillä liikkuminen on yleistä. Alueella sijaitsee veneilijöiden käyttämiä satamia ja ulkoilualueita. Rannikkoalue on hyvin pitkälti kaavoitettu ja rakennettu asuin- ja kesämökkikäyttöön, lisäksi alueella on Fennovoiman ydinvoimala-alue Hanhikivenniellä.

Pyhäjoen kalatalousalueen merialuetta rehevöittävät paikallisesti mereen laskevat joet. Pyhäjoen osuus merialueelle kohdistuvasta ravinnekuormasta on merkittävä. Jokien valuma-alueiden maankäyttö vaikuttaa olennaisesti merialueen ja rannikon tilaan. Kiintoaine- ja ravinnekuormituslähteen muodostavat joet kuormittavat lähinnä valuma-alueen maa- ja metsätalouden toiminnasta. Lisäksi valuma-alueilla on lukuisia turvetuotantoalueita, jotka osaltaan toimivat kuormituslähteinä. Ravinteita ja muita kuormittavia aineita mereen päätyy myös rannikon asutuksesta ja teollisuudesta. Rehevöityminen yhdessä ilmaston lämpenemisen kanssa runsastuttaa särkikalojen ja kuhan lisääntymistä alueella. Rehevöityminen haittaa kalastusta lisäämällä ja nopeuttamalla seisovien pyydysten likaantumista.

Maankohoamisella on monenlaisia vaikutuksia. Rantaviiva vetäytyy, kareja ja saaria nousee lisää ja lähellä rantaa olevat saaret kiinnittyvät mantereeseen. Maankohoaminen vaikuttaa myös jokien virtaamaan jokien pidentyessä, mikä voi johtaa myös pahempiin tulviin. Maankohoaminen ja meren mataloituminen lisäävät satamien ja laiva- ja veneväylien ruoppaustarvetta. Perämerellä myrskyjen aiheuttamat voimakkaat merenpinnan vaihtelut yhdessä maankokoamisen kanssa, altistavat merenpohjaa ja vanhoja sedimenttejä rantavoimien ja jään eroosiovoimien kulutettavaksi (Merialuesuunnittelu Pohjoisen Selkämeren Merenkurkun ja Perämeren suunnittelun ominaispiirteet 2019).

Rannikolla maankohoamisen myötä merestä kuroutuvat pienet kirkasvetiset lahdet ovat keskeisiä kalojen kutu- ja poikasalueita. Kuroutumalla syntyy aluksi fladoja ja myöhemmin kluuvijärviä. Kovat merenpohjat ovat tärkeitä harjuksen, silakan ja karisian kutupaikkoja.

Matalilla alueilla on suuri merkitys kalojen lisääntymisalueena. Rehevöityminen ja liettyminen, rantarakentaminen sekä ruoppaukset uhkaavat rajallisia lisääntymisalueita. Vaellusesteet ja virtaaman säännöstely ovat jo kauan heikentäneet vaelluskalojen mahdollisuuksia luontaiseen lisääntymiseen.

Merialueiden käyttöpaineet kasvavat kaiken aikaa. Meriliikenne, rantarakentaminen, merituulivoiman rakentaminen, väylien ja pienvenesatamien ruoppaus ja siihen liittyvät läjitykset, vapaa-ajankalastus, vesiviljely ja meren virkistyskäyttö lisääntyvät myös Suomen merialueella. Lisääntyvä meren käyttö vaikuttaa ekosysteemin toimintaan ja — yhdessä rehevöitymisen sekä haitallisten aineiden ja vieraslajien lisääntymisen kanssa — heikentää meriekosysteemin tilaa ja viime kädessä myös elinkeinojen kannattavuutta.

Meriliikenteeseen liittyy öljy- ja kemikaalionnettomuuksien uhka. Vaikeat jääolosuhteet hankaloittavat entisestään öljyntorjuntaa ja kylmässä vedessä öljy hajoaa hitaasti, jolloin sen haitat ympäristölle ovat mittavammat. Hanhikivenniemen ydinvoimala-alueella on suuri vaikutus kalatalousalueen rannikon elinympäristöille ja paikallisille kalakannoille.

Merialuesuunnittelun avulla sovitetaan yhteen näiden toimialojen ja meriympäristön säilyttämisen ja suojelun tarpeita. Ensimmäinen suunnitelma on valmistunut vuoden 2021 lopussa. Jotta merialuesuunnittelussa voitaisiin huomioida vedenalainen meriluonto, tarvittiin laadukasta luontotietoa ja sen

jalostamista suunnitteluun sopivaan muotoon. Suomen ekologisesti merkittävien vedenalaisten meriluontoalueiden (EMMA) kuvaukset vastaavat tähän tarpeeseen. Aineiston käyttömahdollisuudet ovat monipuoliset, ja merialuesuunnittelu on vain yksi näistä. Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelma (VELMU) kerää vuosittain uutta aineistoa vedenalaisesta luonnosta, ja myös EMMA-työ jatkuu tulevaisuudessakin. Aineistoja päivitetään ja uusia EMMA-kuvauksia laaditaan sitä mukaan, kun uutta aineistoa on saatavilla (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8/2020).

EMMA-kuvaukset on tehty yhteistyössä lukuisten meriluonnon asiantuntijoiden kanssa kattaviin aineistoihin ja kirjallisuuteen perustuen. Työhön osallistui viitisenkymmentä asiantuntijaa yli kymmenestä eri organisaatiosta. Tavoitteena oli tuottaa kuvaus tärkeimmistä vedenalaisista luontokohteista merialuesuunnittelun käyttöön.

Aluerajaukset perustuvat pääasiassa vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelma VELMUssa kerättyyn tietoon vesikasveista, makrolevistä, selkärangattomista, Itämeren luontotyypeistä sekä kalojen lisääntymisalueista. Aluekuvauksissa kerrotaan myös tärkeiden lintu- ja hyljealueiden ja rannikon maanpäällisten luontotyyppien luontoarvoista, mutta niitä ei ole käytetty alueita rajattaessa.

2.1.2. Kalakannat

Joet suistoineen ovat tärkeitä alueita kaupallisesti merkittävälle kalakannoille. Alueella on lisääntymispaikkoja siialle, ahvenelle, silakalle, hauelle ja meriharjukselle.

Alueella esiintyy ja kalastetaan rannikkolajeja kuten ahventa, haukea, siikaa, muikkua, silakkaa, madetta, kuhaa ja särkikaloja. Paikallisten kalakantojen tilasta ja runsaudesta kertoo jotain kaupallisilta kalastajilta saatu saalistieto. Ahvenelle ja kuhalle on tyypillistä sääoloista johtuvat voimakkaat vuosien väliset vaihtelut lisääntymisen onnistumisessa ja kantojen runsaudessa. Tämä näkyy myös saaliin vaihteluina. Keväiden ja kesien lämpeneminen saattaa hyödyttää erityisesti kuhaa.

Hauki- ja madekannat ovat pysyneet vakaina.

Muikkukannoille ovat tyypillisiä suuret runsaudenvaihtelut. Lyhytikäisenä kalana vuosiluokkien runsauden vaihtelu vaikuttaa voimakkaasti kalastettavaan kantaan. Nykyinen muikkukanta merialueen rannikolla kestää kalastusta.

Pyhäjoen kalatalousalueen vaellussiikakannat ja -saaliit perustuvat pääosin istutuksiin. Pyhäjoessa on myös pienimuotoista vaellussiian luonnonlisääntymistä. Merikutuinen karisiika lisääntyy alueella luontaisesti ja se on verrattain paikallinen laji, joka vaeltaa enintään 20 kilometrin päähän kutualueiltaan, kun taas jokisuistoissa ja joissa kuteva vaellussiika voi vaeltaa yli 500 kilometrin päähän.

Merikutuisen siian kannat ovat vahvoja Perämerellä, mutta Merenkurkusta etelään tilanne näyttää huonolta (Luke, kalavarojen käyttö ja hoito B).

Karisiian kutualueet sijaitsevat alle 3 metrin syvyydessä melko karkeilla, kasvittomilla sorapohjilla. Suurikokoiset mätimunat eivät ole suojassa hiekkaisilla alueilla, vaan vaativat suojakseen soraikkoja. Sorapohjat sijaitsevat karikkojen ympärillä.

Pohjanlahden meritaimenkannat ovat heikentyneet voimakkaasti johtuen voimalaitospatojen ja muiden vaellusesteiden rakentamisesta, liian voimakkaasta kalastuksesta, maa- ja metsätalouden ja turvetuotannon aiheuttamasta kiinto- ja ravinnekuormituksesta, sekä sulfiittimaiden kaivamisesta aiheutuneesta happamoitumisesta. Rasvaevälliset taimenet ovat merialueella kokonaan rauhoitettuja.

Meritaimen on luokiteltu Suomessa erittäin uhanalaiseksi samoin kuin taimenen sisävesikannat napapiirin eteläpuolella (Hyvärinen ym. 2019). Lohi- ja etenkin meritaimenkantojen elinvoimaisuuden säilyttäminen on huomioitava Kansallisen lohi- ja meritaimenstrategian 2020 mukaisesti.

Suomessa lohi lisääntyy luontaisesti enää Tornionjoessa ja Simojoessa. Alkuperäiset lohikannat esiintyvät enää vain näissä kahdessa joessa. Itämeren luonnonlohikantojen tilaa seurataan mm. jokeen nousevien lohien määrällä. Entisissä lohijoissa on istutuksin ylläpidetty lohikantaa, joka lisääntyy jossain määrin.

Kansallisen lohi- ja meritaimenstrategian mukaisesti kalatalousalueen hoitosuunnitelmassa esitetään istutusten osittaista korvaamista lohikantojen luontaista lisääntymistä edistävillä toimilla, kuten lohien kalastuskuolevuuden vähentäminen merialueilla ja joissa, noususteiden poistaminen tai ohittaminen ja lisääntymisympäristöjen kunnostukset.

Kalan kulkua helpottavia toimenpiteitä ovat mm. rakenteiden ja virtaamien muutokset, joilla kalojen kulkumahdollisuutta vaellusesteiden ohi parannetaan esim. vaellusesteiden poistot, kalatiet ja luonnonmukaiset ohitusuomat. Kalan kulun edistämiseksi on keskeistä pyrkiä suunnittelemaan ja toimeenpanemaan hankkeita eri tahojen yhteistyönä toteuttamalla kansallista kalatiestrategiaa. Vesilainsäädännön kehittäminen niin, että lupia ja niissä määrättyjä velvoitteita voidaan tarvittaessa muuttaa tai tarkistaa vesien- ja merenhoidon tavoitteiden saavuttamiseksi ja kehittämällä vesistö sääntöjen käytäntöjä (Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosiksi 2016–2021).

LAJI	UHANALAISUUS-LUOKKA	UHANALAISUUDEN SYYT JA KANTOJEN KEHITYS	HOITOTOIMET
Atlantinlohen Itämeressä elävä muoto (<i>Salmo salar</i>)	Vaarantunut (VU)	- Vesirakentaminen, kalastus, vedenlaatu joissa ja muutokset merialueella - Jäljellä kaksi alkuperäistä lohikantaa, Tornionjoen ja Simojoen lohet - Em. kannat kehittyneet suotuisasti 2000-luvulla	- Kalastuksen säätely ja ohjaus - Kansainvälinen yhteistyö - Vaellusesteiden poistaminen - Kunnostukset jokialueilla - Jokien vedenlaadun parantaminen
Meritaimen (<i>Salmo trutta</i>)	Äärimmäisen uhanalainen (CR)	- Vesirakentaminen, kalastus, jokien vedenlaatu - Esiintyy alkuperäisenä Tornion- ja Lestijoen. Siirrettyinä tai sekoittuneina kantoina muutamissa jokivesistöissä (mm. Kiiminkijoki) - Kehitys jatkunut epäsuotuisana	- Kalastuksen säätely ja ohjaus - Vaellusesteiden poistaminen - Kunnostukset jokialueilla - Jokien vedenlaadun parantaminen - Suunnitelmallinen istutustoiminta
Harjus, merikannat (<i>Thymallus thymallus</i>)	Äärimmäisen uhanalainen (CR)	- Muutokset lisääntymisalueiden laadussa (meri), kalastus - Kehitys jatkunut epäsuotuisana	- Kalastuksen säätely ja ohjaus - Lisääntymisalueiden kunnostaminen - Viljely ja istutukset
Vaellussiika (<i>C. lavaretus f. lavaretus</i>)	Erittäin uhanalainen (EN)	- Vesirakentaminen, vedenlaatu ja muut muutokset lisääntymisalueilla (joissa), kalastus - Kehityksen arvioidaan jatkuvan epäsuotuisana	- Vaellusesteiden poistaminen - Kalastuksen säätely ja ohjaus - Istutustoiminta

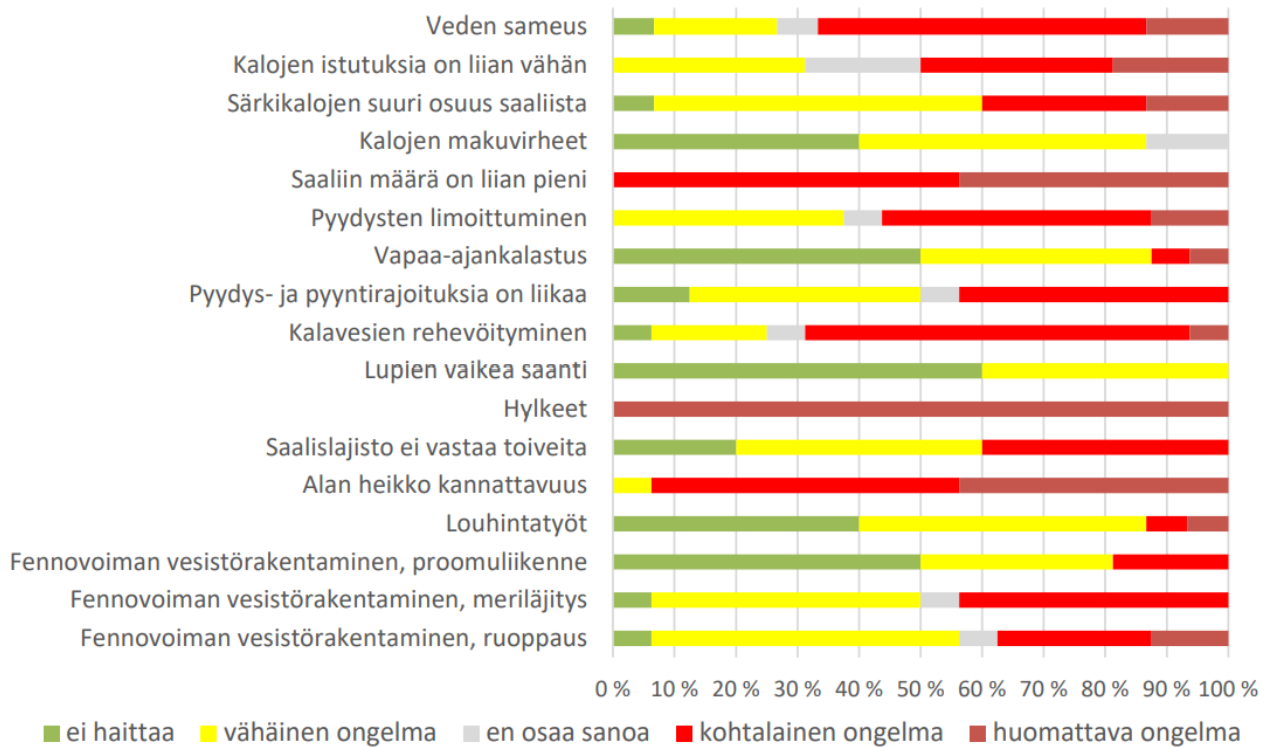
Kuva 2. Pohjoisen Selkämeren, Merenkurkun ja Perämeren suunnittelualueella esiintyvät uhanalaiset kalalajit, uhanalaisuuden syyt sekä tarvittavat hoitotoimet (Kuva: Merialuesuunnittelu 2019). Meritaimenen uhanalaisuusluokitus on lieventynyt äärimmäisestä erittäin uhanalaiseksi.

2.1.3. Kalastus

Pyhäjoen merialue on tärkeä sekä kaupalliselle kalastukselle että vapaa-ajankalastukselle. Kaupallisesta kalastuksesta ELY-keskus kerää saalis- ja pyyntiponnistustiedot. Kaupallisten kalastajien määrä alueella on ollut laskussa. Kalastajien määrän ohella myös yhteenlaskettu pyyntiponnistus verkoilla ja rysillä on vähentynyt. Kaupallisen kalastuksen tärkeimmät kalastuspaikat on esitetty luvussa 2.3.2.

Kalastajien ja kalastuksen vähenemiseen on useita syitä. Kasvaneesta hyljekannasta (sekä harmaaahylje että itämerennorppa) koituu monenlaisia ongelmia vuosittain. Verkkokalastus on vaikeutunut tai käynyt mahdottomaksi avovesiaikana hylkeiden runsastumisen seurauksena. Hylkeet vievät saaliita verkoista ja repivät pyydyksiä niin, ettei niitä saa kunnostettua korjaamalla. Lisäksi hylkeet karkottavat kaloja monilla pyyntipaikoilla ja vaikeuttavat syksyistä vaellussiian mädinhankintaa. Rysäpyynti onnistuu yleensä vain hylkeenkestävillä rysillä. Myös rannalle ajautuneista kuolleista hylkeistä aiheutuu ongelmia (minne, miten ja kuka hoitaa kuolleet hylkeet).

Merimetsot aiheuttavat saalistappioita kalastajille. Alueella toimivat kaupalliset kalastajat ikääntyvät, eikä uusia kaupallisia kalastajia ole juurikaan tulossa alalle.

Kuva 3. Kaupallisten kalastajien arvioimia ongelmia Pyhäjoen kalatalousalueen rannikolla (Kuva: Fennovoiman ydinvoimahankkeen rakentamisen aikainen kalataloustarkkailu vuonna 2020).

Siika on alueen kaupalliselle rannikkokalastukselle tärkein saalislaji. Siikaa kalastetaan verkoilla ja rysillä. Vuotuiset siikasaaliit ovat pysyneet suhteellisen vakaina. Kaupallisesta siikasaaliista suurin osa pyydetään verkoilla. Verkkokalastuksen saalismäärät ovat vähentyneet hyljekannan kasvaessa.

Vesialueiden omistajille lähetetyn kyselyn perusteella tärkeimmät kalalajit kaupallisen kalastuksen ja/tai vapaa-ajankalastuksen osalta ovat: vaellus- ja karisiika, ahven ja hauki.

Kaupallisen kalastuksen vastauksessa tärkeimmiksi kalalajeiksi mainittiin vaellus- ja karisiika sekä ahven.

Pyhäjoen edustan merialueella käytetyin pyyntiväline on alle 45 mm pohjaverkko, myös yli 45 mm pohjaverkkoja käytetään runsaasti. Muita käytettyjä pyydyksiä ovat mm. siika- ja lohiryssä, made- ja haukikoukut sekä muikku/silakkaverkko, joita käytetään pohjaverkkoihin nähden vähän. Alueella ei harjoiteta troolikalastusta. Kalastus painottuu avovesikauteen, kesä-lokakuun väliselle ajalle.

Siian osuus kokonaissaaliista oli vuonna 2019 lähes 53 %, josta karisiika muodosti valtaosan (45 %). Ahvenen osuus kokonaissaaliista oli 23 %. Muita kaupallisia lajeja olivat silakka, muikku ja lohi.

Vapaa-ajankalastajilla tarkoitetaan kotitarvekalastajia, pyydyksillä ja vapavälinein kalastavia, satunnaisesti kalastavia tai kaikkia näiden väliin sijoittuvia kalastajia. Osa alueen vapaa-ajankalastajista omistaa tai on osakkaana kalavesiin ja kalastaa pääosin omilla vesillä. Osa kalastajista kalastaa pelkästään

yleiskalastusoikeuksilla ja/tai kalastonhoitomaksuun perustuvalla viehekalastusoikeudella. Alueen vapaa-ajankalastuksen rakennetta ei ole tarkemmin tutkittu. Pyhäjoen kalatalousalueen merialueella on jonkin verran vapaa-ajankalastusta.

Vapaa-ajankalastusta harjoitetaan lähinnä kesäkuukausina. Suosituin pyydys on alle 40 mm pohjaverkko, muita kalastustapoja ovat heittovapa/vetouistin ja onki. Saaliskaloista runsaimmin kalastetaan ahventa, karisiikaa, vaellussiikaa, haukea, särkeä ja lahnaa.

Elävisluodon kalasatama sijaitsee Pyhäjoen Yppärissä noin 14 km Pyhäjoen keskustasta etelään. Satamassa sijaitsee halli, jota kalastajat käyttävät perkaustilana avovesiaikaan. Satamasta käsin harjoitetaan pääasiassa verkkokalastusta, joka sijoittuu Yppärin edustalle, Yppärin kalastajainseuran vesialueille ja valtion vesialueille.

Tervon kalasatama sijaitsee noin 3 kilometriä Pyhäjoen keskustasta. Tervon kalasatamassa ei ole kalankäsittelytiloja, mutta siellä on Pyhäjoen kalastajainseuran uusi pyydysalli.

Pohjaskarin kalasatama sijaitsee Raahessa, noin 14 kilometriä pohjoiseen Pyhäjoen keskustasta. Pohjaskarin kalasatamassa ei ole kalankäsittelytiloja.

Tankokarin satama sijaitsee Parhalahdella, noin 5 kilometriä pohjoiseen Pyhäjoen keskustasta. Tankokarin satamassa ei ole kalankäsittelytiloja.

2.2. Kalakantojen ja kalastuksen tavoitetilat ja osatavoitteet rannikkoalueelle

Alueen tavoitetilana seuraavalle suunnittelukaudelle on, että kalavaroja hoidetaan ja hyödynnetään niin, että pystytään tuottamaan lähiruokaa kuluttajille kalakantojen tuottoa ja monipuolisuutta vaarantamatta. Vapaa-ajankalastus tuottaa paljon hyvinvointia ja elämyksiä, kaupallinen kalastus muodostaa elävän osan paikalliskulttuuria ja kalastustoiminnasta tulee tuottoa vesialueiden omistajille. Kalastukselle keskeisten lajien nykyiset kannat ovat kestävästi kalastettavissa. Alueen kalastus ja tärkeimpien kalakantojen tila tunnetaan hyvin ja tietoa käytetään kalastuksen ohjauksessa.

Tavoitetilaan pyritään asettamalla suunnittelukaudelle osatavoitteita. Osatavoitteiden toteutumiseen tähtäävät toimet on kuvattu luvuissa 2.3. ja 2.4. alalukuineen ja niiden toimeenpano aikatauluineen on esitetty luvussa 10. Osatavoitteiden toteutumisen tarkasteluajakaulu on kuvattu luvussa 11. Siellä on myös kuvattu toimet, joihin ryhdytään, jos tavoitteen toteutuminen on selkeästi epäonnistumassa. Yhteenveto osatavoitteista, niiden toteutumisesta edeltävistä keinoista sekä toteutumisen mittaamisesta on koottu taulukoksi liitteeseen 1.

Osatavoite 1. Kalastukselle keskeisten lajien kuten vaellus- ja karisiika, ahven ja hauki kannat pysyvät elinvoimaisina. Hauen ja ahvenen kannat perustuvat turvattuun luonnonvaraiseen lisääntymiseen. Siikakannoista vaellussiikan saaliit perustuvat luonnonvaraiseen lisääntymiseen ja istutuksiin, joita jatketaan. Karisiika lisääntyy luonnonvaraisesti. Tavoitteena on, että kaupallisen kalastuksen saalis/kaupallinen kalastaja (I-ryhmä) pysyy vähintään ennallaan.

Osatavoite 2. Alueen keskeisistä kalakannoista saadaan suunnittelukauden aikana uutta käyttökelpoista tietoa, jota voidaan hyödyntää seuraavaa suunnittelukautta koskevien kalastuksen ohjaukseen ja kalakantojen hyödyntämiseen liittyvien tavoitteiden asettamisessa. Tiedon tarpeet liittyvät erilaisten ohjaus- ja hoitotoimien toimivuuden ja riittävyyden arviointiin. Toteutumista arvioidaan asiantuntija-arvioina.

Osatavoite 3. Kaupallisen kalastuksen houkuttelevuus ja toimintaedellytykset paranevat. Toteutumista mitataan kalastajamäärien ja saaliiden perusteella. Tavoitteena on, että alueen päätoimisten (I-ryhmän) kaupallisten kalastajien määrä nousee. Myös aktiivisten II-ryhmän kalastajien määrän osalta tavoitteena on säilyttää suunnittelukauden alun taso. Tavoitteena on vajaasti hyödynnettyjen lajien, kuten särkikalojen ja kuoreen, kalastuksen vakiinnuttaminen osaksi alueen kaupallista kalastusta.

Osatavoite 4. Alue säilyy ja kehittyy kiinnostavana vapaa-ajankalastuksen kohteena. Vapaa-ajankalastus ja opastoiminta tuottavat lupatuloja vesialueiden omistajille ja kalavesien hoitoon. Pyrkimyksenä on pitää alueen vapaa-ajankalastuksen määrä vähintään suunnittelukautta edeltävällä tasolla. Toteutumisen mitaamista tarkennetaan myöhemmin, kun alueen vapaa-ajankalastuksen saaliista saadaan parempaa tietoa.

Osatavoite 5. Merialueen osakaskunnat ja muut vesialueiden omistajayksiköt ovat jo hyvin järjestäytyneitä ja toimivia. Lisäksi niiden riittävän suuret koot mahdollistavat sen, että Pyhäjoen kalatalousalueelle mahdollisesti saadaan myöhemmin muodostumaan toimiva yhtenäislupa-alue, joka parantaa kaupallisten kalastajien mahdollisuuksia laajentaa toiminta-alueitaan, lisää alueen houkuttelevuutta vapaa-ajankalastuskohteena ja tuo lisää lupatuloja vesialueiden omistajille. Tavoitteena on mahdollisen yhtenäislupa-alueen muodostaminen rannikkoalueelle. Toteutumista mitataan ensivaiheessa yhtenäislupa-alueen pinta-alan kehityksenä ja myytyjen lupien tuottona.

Osatavoite 6. Kalatalousalue tuntee alueen kalastajarakenteen ja heidän saaliinsa kohtuullisella tarkkuudella. Tämä on tietoon perustuvan kalastuksen ohjauksen ja sääntelyn ydin. Parannettavaa on erityisesti vapaa-ajankalastukseen liittyvien tietojen kohdalla. Tämä osatavoite on pitkän tähtäimen tavoite, jonka toteutumista voi edistää mm. sähköisten saalistietojen keruujärjestelmien kehittyminen. Toteutumista arvioidaan asiantuntija-arvioina.

Osatavoite 7. Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamat haitat kaupalliselle kalastukselle ja vapaa-ajankalastukselle vähenevät nykyisestä tasosta. Keskeisinä asioina ovat pyydysten rikkoontuminen ja saaliskalojen vahingoittuminen. Tärkeä myös osatavoitteen 3 toteutumiselle. Mitataan haastatteleamalla alueen I-ryhmän kalastajia.

2.3. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen rannikkoalueella

Kalavarojen käytön alueellinen suunnittelu on keino edistää kalavarojen kestäväää käyttöä ja kehittää kalastusta asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Kyse on siitä, että kalatalousalue varaa tai osoittaa tiettyjä alueita jonkin kalastajaryhmän tai kalastusmuodon käyttöön.

Alueellinen suunnittelu on välttämätöntä, kun laaditaan ehdotusta kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi, sillä suunnitelmaehdotuksessa on määriteltävä kalataloudellisesti merkittävät alueet sekä kaupalliseen kalastukseen ja kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet (kalastuslaki 36 §). Kulakin kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvalla alueella on lisäksi määriteltävä kaupalliseen kalastukseen soveltuvat pyydykset.

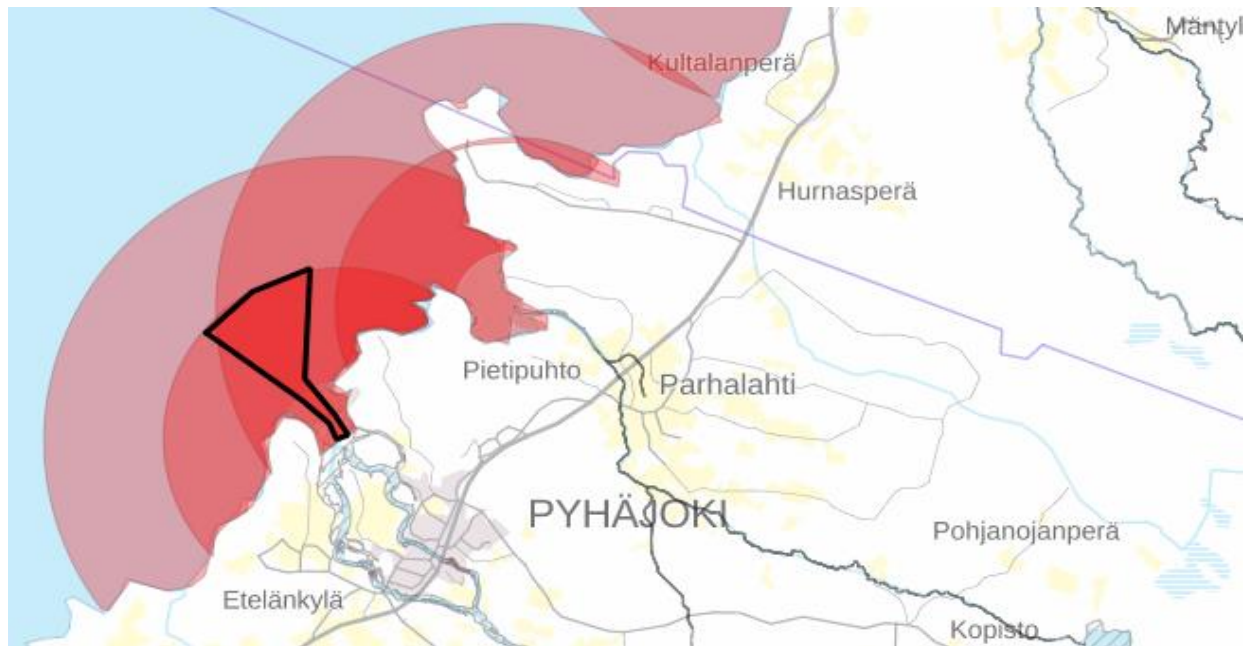
Alueellista suunnittelua tarvitaan myös, kun valmistellaan lain vaatima ehdotus vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupajärjestelmän kehittämisestä. Tätä valmistelua, kuten muutakin alueellista suunnittelua, tukee vesialueiden hallinnan ja yhteistyön kehittäminen kalatalousalueella. Kalastuksen kehittämiseksi saatetaan tarvita muitakin kuin lakisääteisiä aluemäärityksiä. Kalastuksen lisäksi suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon vesistön muut käyttömuodot ja käyttäjät, kuten veneilijät ja melojat.

Ensimmäiseksi kirjataan tiedot kalatalousalueen vesistön eri osien nykyisestä kalastuksesta, pyyntimuodoista, kalastettavista lajeista sekä pyydysten ja saaliiden määrästä. Tämän jälkeen määritellään eri tarkoituksiin soveltuvat alueet. Tietoja voidaan myöhemmin täydentää karttatyöskentelyllä, johon osallistuvat ainakin vesialueiden omistajat ja muut kalatalousalueen toimijat.

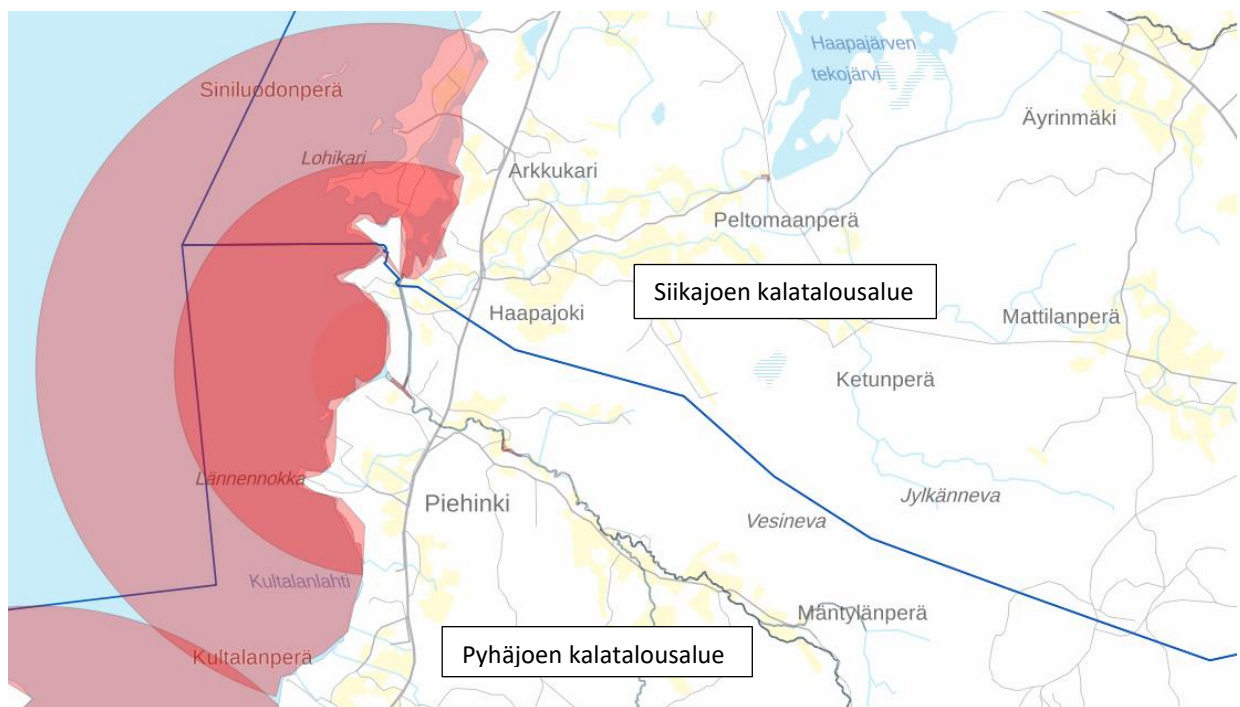
Edellä kuvattujen aluemäärittelyjen ja -varausten onnistuminen edellyttää suunnittelualueen omistusyksiköiden, osakaskuntien ja yksityisten vesialueiden omistajien hyvää yhteistyötä. Aluesuunnittelun yhteydessä kalatalousalueella onkin hyvät edellytykset ja myös velvollisuus kehittää alueen omistusyksiköiden yhteistoimintaa.

2.3.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet

Alueelle laskee kolme vaelluskalajokea: Pyhäjoki, Liminkaoja ja Piehinginjoki. Näiden jokien suualueilla on kalastuslain edellyttämät rajoitusalueet verkko-, isorysä-, trooli- ja nuottakalastukselle (kuvat 4. ja 5.). Vaelluskaloista kalatalousalueella esiintyvät lohi, taimen, nahkiainen sekä harjuksen ja siian vaeltavat kan-
nat.

Kuva 4. Kalastusrajoitukset rannikolla; Pyhäjokisuu ja Liminkaojan suu, Pyhäjokisuun kalaväylä on esitetty kuvassa mustilla ääriviivoilla (Kuva kalastusrajoitus.fi-sivustolta).

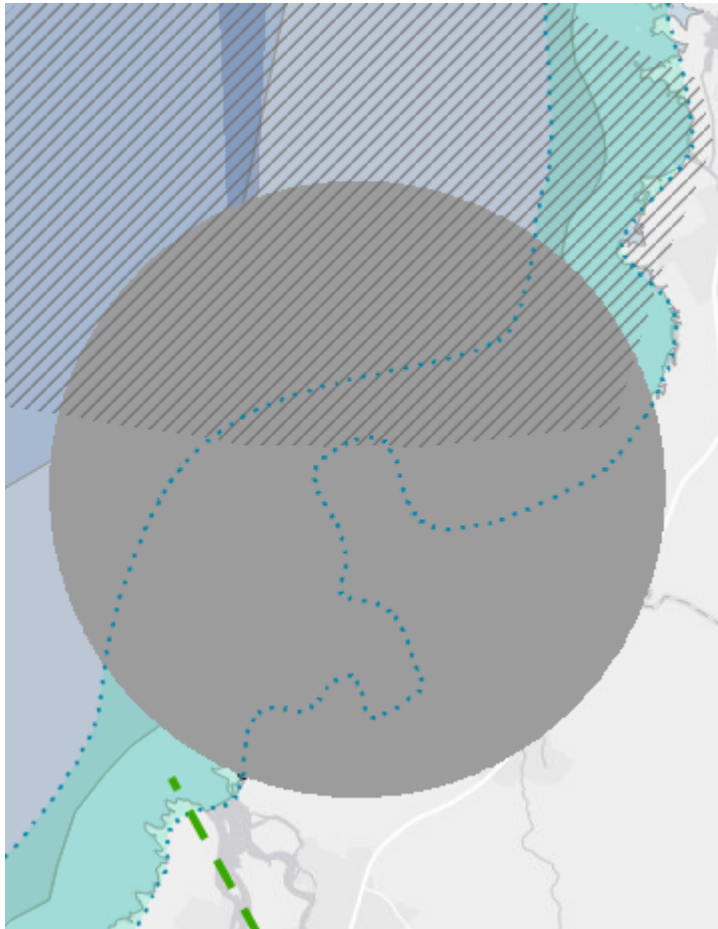

Kuva 5. Kalastusrajoitukset rannikolla; Piehinginjokisuu. Tummansinisellä viivalla on esitetty kalatalousalueiden rajat (Kuva kalastusrajoitus.fi-sivustolta).

Vesialueiden omistajille kalataloudellisesti merkittäviä alueita rannikolla ovat Pyhäjokisuu ja koko Pyhäjoen kalatalousalueen merialue sekä Hanhikiven pohjoispuoli.

Rannikolla merkittäviä karisiian ja silakan kutualueita sijaitsee välittömästi Hankikiven niemen pohjoispuolisella alueella sekä Maanahkiaisien ja Lipinän matalikoilla. Samoilla alueilla kutee myös muikku.

Kalataloudellisesti merkittävien alueiden määrään vaikuttaa vähentävästi Hankikiven ydinvoimalaitoksen rakentamisesta aiheutuneet kutu- ja poikasalueiden menetykset. Lisäksi voimalan suoja-alue rajoittaa alueen kalataloudellista käyttöä.

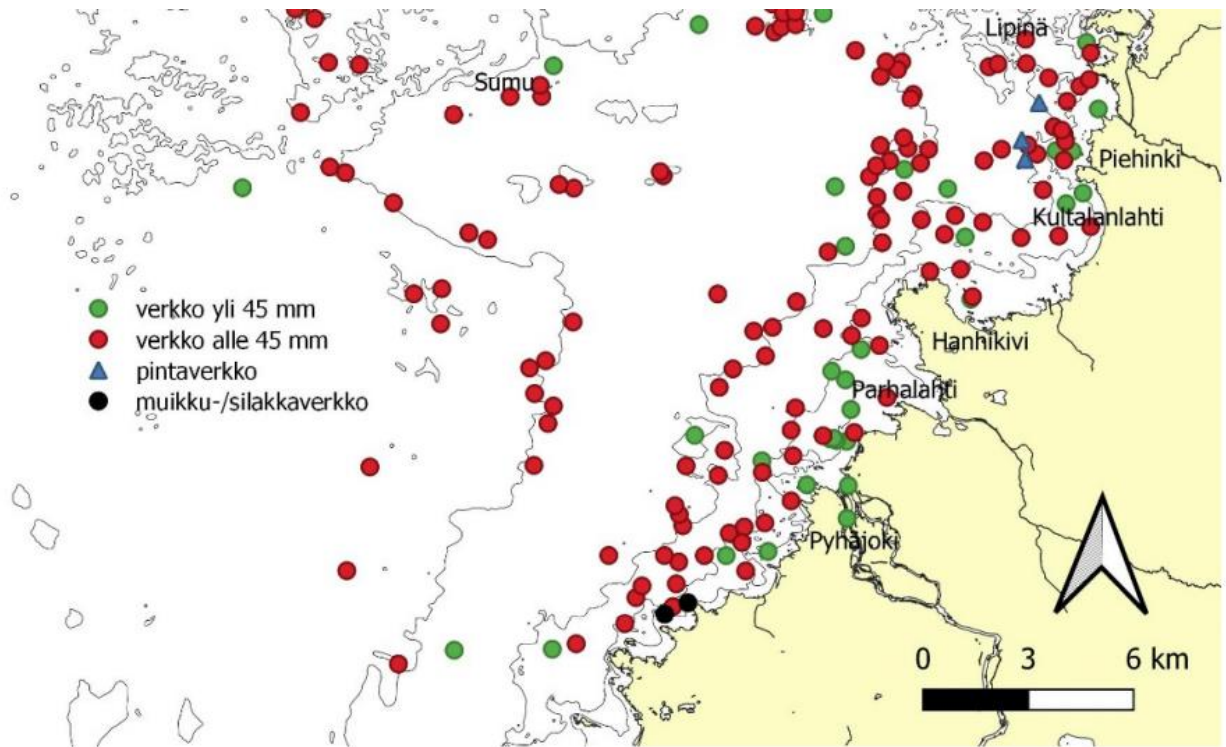
Kuva 6. Hankikiven ydinvoimalaitoksen suoja-alue (Kuva: Suomen Merialuesuunnitelma 2030).

2.3.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytetyt pyydykset

Pyhäjoen kalatalousalueen rannikko on kaupalliseen kalastukseen kohtuullisesti soveltuvaa aluetta pois lukien luonnonsuojelualueet, väylät ja satamat. Lisäksi on huomioitava vaelluskalajokien suualueiden kalastusrajoitukset ja Hankikiven ydinvoimalaitoksen suoja-alue.

Kaupallisen kalastuksen pyyntipaikkoja koskevaa tietoa kerättiin lähettämällä kysely alueen kaupallisille kalastajille. Tietoja rannikolta saatiin yhdeltä kaupalliselta kalastajalta. Saatujen tietojen mukaan kaupalliselle kalastukselle tärkeitä alueita ovat Hanhinokan seutu ja Pyhäjokisuu. Koko kalatalousalueen rannikko soveltuu hyvin verkkokalastukseen.

Vesialueen omistajilta saatujen vastausten perusteella kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvia alueita rannikolla ovat Pyhäjokisuun edusta (rysä, verkko, nahkiaisrysät) ja Hanhinokan seutu.

Kuva 7. Kaupallisten kalastajien verkkokalastuspaikat Pyhäjoen edustan merialueella vuonna 2020 (Kuva: Fennovoiman ydinvoimahankkeen rakentamisen aikainen kalataloustarkkailu vuonna 2020).

Kaupallisten kalastajien siika-/lohirysäpaikkoja on Pyhäjoen eteläpuolella neljä ja Piehingin edustalla yksi ja Lipinän (Piehinki) kohdilla kolme.

Kalastusoikeuksien hintaa ei määritetty. Asia on lähtökohtaisesti vesiä vuokraavan kaupallisen kalastajan ja vesialueen omistajan välinen kysymys. Kalastusoikeuden hinta riippuu mm. paikasta, pyydystyypistä ja käyttöön tulevan alueen suuruudesta. Kalastusoikeuksien hinta määritetään yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa, mikäli kalastuslain 13 §:n käyttöä joskus joudutaan harkitsemaan. Tällöin kalatalousalue selvittää hintatason niiltä osakaskunnilta, jotka ovat aiemmin vuokranneet vesiään kaupallisille kalastajille. Ennen hinnan vahvistamista kalatalousalue kysyy näkemyksiä oikeasta hintatasosta myös kaupallisen kalastuksen etujärjestöltä, Suomen ammattikalastajaliitolta. Mikäli käypää hintaa ei saada yhteistyöllä selvitettyksi, ELY-keskus voi muodostaa käyvän hinnan perustuen viranomaisten ja osakaskuntien alueella myymiin kalastuslupien hintoihin. Viranomaisten myymät kalastusluvut voivat hinnoittelultaan olla alle alueellisen käyvän hinnan, jolloin tarvittava korotus on muodostettava lupahintaan.

2.3.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet

Periaatteessa koko kalatalousalueen rannikkoalue soveltuu kalastusmatkailuun hyvin, pois lukien luonnonsuojelualueet, väylät ja satamat. Lisäksi on huomioitava vaelluslajojen suualueiden kalastusrajoitukset ja Hanhikiven ydinvoimalaitoksen suoja-alue.

Alueella on majoitusmahdollisuuksia ja rantautumispaikkoja. Kalastusmatkailu rannikolla nostaa yleiskalastuksen hyödyntämisen korvauksia vesialueiden omistajille, sillä korvaukset perustuvat vesialueisiin kohdistuvaan viehekalastusrasitukseen.

Vesialueiden omistajien vastausten perusteella kalastusmatkailuun hyvin soveltuvia alueita rannikolla ovat Pyhäjokisuun merialue ja Liminkaojan suu.

2.3.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen

Pyhäjoen kalatalousalueen yhtenäislupa-alueen tulisi olla saalismahdollisuuksien ja muiden tekijöiden osalta riittävän vetovoimaisia, jotta sen perustaminen olisi järkevää. Vetovoimaa lisäisi alueen suuri koko ja mahdollisuudet saada saalista sekä muut ominaisuudet, kuten yleisessä käytössä olevat rantautumismahdollisuudet. Yhtenäislupa-alueen tulisi olla sellainen, että se aiheuttaisi mahdollisimman vähän konflikteja vesialueen muulle käytölle. Toteutuksen kannalta helpoin tapa edetä olisi laajentaa nykyisiä lupamyyntialueita pyrkimällä ottamaan ympärillä olevia vesialueita mukaan. Tällöin olisi jo olemassa myös valmiit lupamyyntijärjestelmät.

Palvelurakenteiden kehittäminen ja ylläpito, sekä lapsille ja nuorille edulliset tai maksuttomat kalastusluvat. Vesialueen omistajille lähetetyn kyselyn tulos yhtenäislupa-alueen kehittämisestä oli 50/50 puolesta ja vastaan. Opastoiminnan mahdollistaminen ja suosittaminen sekä helposti saatavat kalastusluvat.

2.3.5. Yhteistoiminnan kehittäminen rannikkoalueella

Yhteistoiminnan kehittäminen on eräs perusedellytys alueen kalavesien tehokkaammalle käytölle ja hoidolle. Omistajien ja osakkaiden yhteistoiminnan lisääntymisen kautta saadaan erilaiset kalastuksen hoitotoimet ja valvonta useamman henkilön vastuulle. Laajat omistus- tai yhteistyöyksiköt antavat omistajien ja osakkaiden käyttöön myös laajemmat alueet. Järjestäytyminen ja yhteistyön lisääminen kasvattavat omistajien kiinnostusta ja aktiivisuutta kalavesien hoitoon. Aktiivisten toimihenkilöiden ikääntyminen ja uusien toimijoiden vähäinen määrä voivat luoda toiminnalle haasteita. Yhteistyön kehittämisen avulla luodaan paremmat edellytykset vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueiden muodostamiselle ja mahdollisuuksia myös kaupallisen kalastuksen yhtenäislupa-alueille.

Yksityisten vesialueiden ja järjestäytymättömien osakaskuntien kohdalla yhteistoiminnan lisäämisen ensimmäinen edellytys on osakaskuntien ja yksityisten omistajien yhteystietojen saaminen kalatalousalueen tietoon. Tähän velvoittaa osakaskuntia ja omistajia kalastuslain 84 §. Kalatalousalue voi tallentaa tiedot omaa käyttöä varten myös Kalpaan (Kalatalousalueiden sähköiset asiointipalvelut). Suurimmat puutteet tiedoissa liittyvät osakaskuntiin. Järjestäytymisestä tulee ilmoittaa tiedot Aluehallintovirastoon, Maanmittauslaitokseen sekä kalatalousalueelle. Tulevalla suunnittelukaudella kalatalousalue päivittää omaan rekisteriinsä osakaskuntia koskevat tiedot. Järjestäytyneille osakaskunnille lähetetään sähköpostilla tai postilla pyynnöt vahvistaa ja päivittää tiedot. Järjestäytymättömien osakaskuntien kohdalla otetaan yhteyttä muutamiiin suurimpiin osakkaisiin ja heitä kannustetaan järjestäytymään.

Järjestäytyminen helpottaa huomattavasti osakaskuntien yhteistoimintaa. Alueen jo järjestäytyneet osakaskunnat ovat melko suuria. Järjestäytymättömistä osakaskunnista iso osa on pinta-alaltaan hyvin pieniä. Selkeän ja pysyvän yhteistoiminnan varmistamiseksi etenkin pienempiä osakaskuntia tulisi kannustaa yhdistymään viereisten alueiden kanssa laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Tämä vähentää hallintoa ja lisää yhdistyneiden alueiden vaikutusvaltaa kalatalousalueella. Pieni järjestäytymätön osakaskunta voi myös antaa alueensa toistaiseksi vuokralle vieressä olevalle aktiiviselle osakaskunnalle tai aktiiviselle kalastajainseuralle. Suostumus vuokraamiseen on saatava kaikilta osakkailta, mikä osaltaan hankaloittaa menettelyä.

2.4. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi sekä edistämiseksi

2.4.1. Ehdotukset kalastuksen sääätelytoimenpiteiksi

Ehdotetut kalastuksen sääätelytoimenpiteet kohdistuvat rannikko- ja vaelluskalalajeihin. Silakan ja lohen kalastusta säädellään kansainvälisillä kiintiöillä ja kansallisilla säädöksillä. Kalatalousalueen mahdollisuus vaikuttaa näiden lajien kalastukseen on vähäinen. Pyhäjoen, Liminkaojan ja Piehinginjoen edustalla ovat kalastuslain edellyttämät vaelluskalajokien suualueiden verkko-, isorysä- ja troolikieltoalueet, joiden tavoitteena on jokien vaelluskalakantojen suojele. Pyhäjokisuulla on kalaväylä, jota koskevat omat rajoituksensa (kuva 4.).

Kiinteiden ja seisovien pyydysten pitäminen kalaväylässä lukuun ottamatta rapumertaa on kielletty (kalastuslaki 68 §). Kalastettaessa troolilla ja nuotalla kalaväylässä tulee yli puolet väylän leveydestä pitää vapaana (kalastuslaki 68 §).

Meressä kilometriä lähempänä vaelluskalajoen suuta on kalastaminen verkolla kielletty 15. päivästä elokuuta 31. päivään lokakuuta (kalastuslaki 66 §).

3 km kalastuskieltoalue: 3 km lähempänä vaelluskalavesistön jokisuuta on isorysäpyynti kiellettyä ympäri vuoden. Vaelluskalavesistön edustan merialueella ei ilman aiemmin saavutettua oikeutta saa asettaa isorysää pyyntiin kolmea kilometriä lähemmäksi joen suuta (kalastuslaki 66 §). Nahkiaisen kalastus isorysällä on sallittu ELY-keskuksen poikkeusluvalla Pyhäjoen edustalla. Poikkeuslupa ei ole voimassa alueilla, joissa vesialueen omistaja on erikseen kieltänyt isorysän käytön.

5 km kalastuskieltoalue: 5 km lähempänä vaelluskalavesistön jokisuuta on kalastus troolilla ja nuotalla kiellettyä ympäri vuoden.

Merialueilla noudatetaan voimassa olevaa vapaa-ajankalastajien saalisrajoitusta lohen osalta.

Rajoitetaan tarvittaessa verkkojen ja katiskojen käyttöä ahvenen merkittävillä kutualueilla.

Rasvaeväleikatun meritaimenen viehekalastus merialueella sallitaan ainoastaan vieheellä, jossa on yksi enintään kolmihaarainen ja väkäsetön koukku tai kaksi yksihaaraista väkäsetöntä koukkuja (Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle).

Siikasaalis koostuu monenkirjavasta joukosta eri kantoja ja ekotyyppejä (Leinonen ym. 2020). Saaliissa on pääosin istutuksista lähtöisin olevaa vaellussiikaa, luonnonpoikastuotantoon perustuvaa vaellussiikaa ja luonnossa lisääntyvää merikutuista siikaa. Saalisosuudet vaihtelevat alueittain ja ajankohdittain. Suurin osa kalastettavasta vaellussiikasta on peräisin istutuksista, joita on jatkettava Pyhäjoen kalatalousalueella. Pohjanlahdella merikutuinen siika lisääntyy luontaisesti nykyään lähinnä Perämeren alueella.

Merialueen siiankalastuksessa ongelmana erityisesti Pohjanlahdella on useiden eri siikamuotojen ja -kantojen pyynti samoilla välineillä, verkoilla ja rysillä osittain samoilta paikoilta. Jos vaellussiian kalastus optimoidaan kalakannan kannalta kestävästi, jää merikutuinen siika osin kalastuksen ulkopuolelle ja toisaalta, jos merikutuisia siikoja kalastetaan tehokkaasti, jää myös vaellussiikoja saaliiksi huomattavissa määrin liian pienikokoisina. Tilannetta monimutkaistaa se, että merikutuisen siian kasvussakin tiedetään olevan selviä kantakohtaisia eroja. Perämeren pohjukassa merikutuiset siiat jäävät tyypillisesti kooltaan alle 30 cm:n pituisiksi, mutta etelämpänä kasvavat suuremmiksi, esimerkiksi Perämeren eteläosassa lähelle 35 cm:n pituutta (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Kalastuksen säätelyä siian osalta on kuitenkin toteutettu pienemmin askelin. Verkkopyynnissä käytettävää silmäkokoa koko rannikolla säätävä asetus (451/2013) tuli voimaan vuonna 2013 ja pienimmäksi salitukseksi solmuväliksi siian pyynnissä Merenkurkkua lukuun ottamatta asetettiin 43 mm. Merenkurkussa pyynti sallittiin 40 mm solmuvälin verkoilla paikallisten merikutuisten siikojen hyödyntämiseksi. Lisäksi joillain alueilla Perämerellä sallittiin merikutuisen karisiian pyynti 27–35 mm solmuvälisillä pohjaverkoilla (Valtioneuvoston asetus kalastuksesta 1360/2015). Silmäkokosäätelyn tavoitteena on vähentää nuorten vaellussiikojen osuutta saaliissa sekä lisätä kudulle asti selviytyvien siikojen määrää. Siian pyynti mereen laskevissa joissa ja puroissa kiellettiin samalla asetuksella syyskuun alusta marraskuun loppuun saakka, lukuun ottamatta muutamia jokia, missä on rajoitettu mahdollisuus kalastaa siikaa lipolla. Siialla ei nykyisin ole alamittaa (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Vaikuttaakin siltä, että Pohjanlahdella siian verkkokalastuksen vähenemisen ja hylkeiden aiheuttaman siian luonnollisen kuolevuuden kasvun vuoksi siikakantoihin voidaan nykyisellään vaikuttaa varsin rajallisesti kalastuksen säätelyllä ja pientenkin muutosten toteutuminen voi kestää vuosikausia. Nykytilanteessa, jossa luonnollinen kuolevuus ja kalastuskuolevuus ovat samalla tasolla, vaellussiikasaaliin arvoa

ei voida todennäköisesti kasvattaa kasvupotentiaalin hyödyntämisellä silmäkokoa kasvattamalla (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Perämerellä ahvensaaliit ovat kaksinkertaistuneet kolmenkymmenen vuoden aikajaksolla. Yksittäisiin kohteisiin on mahdollista asettaa lisääntymisaikaisia kalastusrajoituksia kalojen lisääntymisen suojaamiseksi ELY-keskuksen kautta. Hakemusten yhteydessä olisi kuitenkin oltava hyvät perustelut sekä luotettavaa näyttöä kohteen merkityksestä ahvenen lisääntymisalueena. Toiminnalla ei saa myöskään pyrkiä tarpeettomasti rajoittamaan kalastusta. Lisääntymisen aikainen rajoitus tulisi ajoittaa esimerkiksi maaliskuun lopulta toukokuun puoliväliin asti fladoissa ja kluuveissa. Avoimemmilla alueilla ajoituksen tulisi olla hieman myöhäisempi (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Haukikantojen paikallisuuden ansiosta hauenkalastuksen säätelyä on mahdollista toteuttaa kalatalousaluetasolla. Kalatalousalueelta voidaan periaatteessa tunnistaa alueita, joissa hauen kaupallinen kalastus on merkittävää ja maksimaalinen biomassatuotto halutaan asettaa etusijalle ja toisaalta alueita, joissa kalastuksen ekologinen kestävyys ja suurten haukien esiintymisen turvaaminen on tärkeää, joko kannan kokorakenteen monimuotoisuuden ylläpitämiseksi tai elämölähtöisen kalastuksen mahdollistamiseksi. Jälkimmäiset tavoitteet edellyttäisivät jonkinasteista paikallista kalastuksen rajoittamista esimerkiksi päiväkohtaisilla kiintiöillä ja ylämitan tai välimittasäätelyn asettamista. Nykyinen kalastuslaki mahdollistaisi tämänkaltaisen paikallisen säätelyn ja ratkaisut edellyttäisivät ELY-keskuksen hyväksyntää (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Mateen kalastusta ei säädellä. Mateeseen kohdistuva kaupallinen kalastus on todennäköisesti edelleen vähentymässä. Mateen pilkintä madeharalla kiellettiin vuoden 2016 alusta lähtien ja tämä jonkin verran vähentäneekin mateen vapaa-ajankalastusta. Päällimmäisenä perusteena oli haran mateille aiheuttamat vauriot koukkujen kiinnittyessä ulkopuolelta. Tiedot madekantojen tilasta ja niihin vaikuttavista tekijöistä ja kutuajan tuntumaan ajoittuvan kalastuksen merkityksestä ovat olemattomia, joten erityisiä todennettuja perusteita kalastuksen säätelylle ei tällä hetkellä ole. Syitä mateen vähenemiseen rannikkovesissä olisi kuitenkin syytä selvittää (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Nykyisin noin neljännes (noin 225 000 nahkiaista/vuosi) Suomen nahkiaissaalista käytetään luvanhaltijoiden vesioikeudellisenä velvoitteena tehtäviin ylisiirtoihin. Näiden ylisiirtojen tuloksellisuudesta on niukasti tietoa ja ainakin osa tehdään alueille, joissa nahkiaisien lisääntymis- ja toukkatuotantoedellytykset ovat hyvin heikot ja/tai vaellus mereen on luontaista hitaampaa. Jatkossa tulisi velvoitteena olevat ylisiirrot pyrkiä suuntaamaan alueille, joista niistä saataisiin paras mahdollinen hyöty. Ilman velvoiteistuksien kehittämistoimenpiteitä pahimpana skenaariona on se, että voimalaitosjokiin ei vaella enää tarpeeksi nahkiaisia ylisiirtojen toteuttamiseen ja siirrettäviä nahkiaisia aletaan hankkia läheisistä luonnon-tilaisista joista. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että nahkiaisia estettäisiin vaeltamasta hyvälle lisääntymisalueille ja ne siirrettäisiin alueille, joissa niiden edellytykset tuottaa mereen laskeutuvia nahkiaisia voivat olla heikot (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Lahnan ja särjen kalastusta ei nykyisin säädellä. Mikäli näihin lajeihin kohdistuva pyynti tehostuu tulevaisuudessa, olisi syytä aloittaa kantojen tilan järjestelmällinen seuranta vähintäänkin ottamalla näytteitä kaupallisesta saaliista. Seurannan tulosten perusteella olisi mahdollista myöhemmin arvioida säätelytarpeita. Samalla voisi pohtia keinoja, joilla särjen ja lahnan pyyntikautta saataisiin kannattavasti jatkettua lisääntymisajankohdan ulkopuolelle (Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021, Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla).

Rannikkolajien nykyiset kannat kestävät kalastusta ja näiden osalta ei ole syytä ryhtyä säätelemään kalastusta. Vapaa-ajankalastusta tulisi välttää meriharjuksen kutualueilla, sekä verkkokalastuksessa huomioida meritaimenen vaellusalueet.

Yhteenveto lajikohtaisesta nykysäätelystä, uusista lisäsäätelysuosituksista ja muista suosituksista on liitteessä 3.

Tärkeää on kalastuksenvalvonta riittävässä laajuudessa, niin kansainvälisesti kuin kansallisesti.

2.4.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä

Pyhäjoen kalatalousalueella tehtävät kunnostustoimenpiteet vaativat erillisrahoitukset.

Rannikkoalueella kalataloudellisia kunnostustoimia voidaan toteuttaa ennallistamalla auki ruopattuja fladoja ja kluuveja. Maankohoamisen seurauksena syntyneet fladat ja kluuvijärvet ovat tärkeitä lisääntymisalueita kevätkutuisille kaloille. Kalatalousalueen rannikolta tulee kartoittaa kunnostamiseen soveltuvia kohteita kevätkutuisien kalojen lisääntymispaikkojen lisäämiseksi.

Mereen laskevissa puroissa tierummut saattavat aiheuttaa nousuesteen kutemaan pyrkiville kaloille. Tierumpujen uusimisten yhteydessä rumpujen asennuksessa ja mitoituksessa on otettava huomioon virtavesikaloiden tarpeet.

Valuma-aluekunnostuksia, joiden tavoitteena on mm. vähentää rannikolle kulkeutuvan kiintoaineksen ja ravinteiden määrää.

Kyselyjen perusteella tarpeelliseksi kunnostustoimiksi rannikolla todettiin kaislanniitto ja jokisuiden puhdistusruoppaukset.

2.4.3. Suunnitelma istutuksista

Pyhäjoen kalatalousalueen rannikolla aiemmin tehtyjä istutuksia jatketaan koko rannikkoalueella.

Lähtökohtaisesti istutuskantataulukko (Liite 4.) ohjaa myös kalatalousvelvoitteita sekä vuokravesistöjä. Kalatalousalue voi esittää tästä poikkeavaa käytäntöä (esim. käyttö- ja hoitosuunnitelmassa), jolloin asiasta voidaan neuvotella kalatalousviranomaisen kanssa. Velvoitesuunnitelmia hyväksyttäessä voidaan hyväksyä myös muita lajeja velvoitteiden vaihtolajeiksi. Taulukon tavoitteiden toteutumisessa voidaan soveltaa siirtymäaikaa, minkä pituus olisi hyvä sisällyttää käyttö- ja hoitosuunnitelmaan (LAPELY, Ohjeistus istutettaviksi lajeiksi hyväksyttävistä kalakannoista Pohjois-Suomen vesistöissä).

Rannikkolajien osalta tavoitteena on turvata luonnollinen lisääntyminen kartoittamalla kunnostettavia kutualueita ja vähentämällä sekä mereen laskevien purojen ja jokien nousuesteitä että jokien rannikolle kuljettamien kiintoaineiden ja ravinteiden määrää. Alueelle istutetaan vaellussiikaa ja näitä istutuksia on jatkettava.

Pyhäjoen vesistöalueelle kalatalousviranomaisen suositusten mukaan istutuksissa pyritään käyttämään meritaimenella Lestijoen kantaa, harjuksella ensisijaisesti paikallista kantaa, muutoin aiemmin käytettyä kantaa/merialueella meriharjuskantaa, vaellussiialla Perämeren vaellussiikaa, sekä kuhalla aiemmin käytössä ollutta kantaa. Madeistutuksissa on käytetty Perämeren kantaa.

Liminkaojan vesistöalueella kalatalousviranomaisen suositusten mukaan meritaimenistutuksiin käytetään Lestijoen kantaa, anadromisen harjuksen istutuksiin Liminkaojan kantaa, merialueen harjusistutuksiin meriharjuskantaa ja vaellussiikaistutuksiin käytetään Perämeren vaellussiikaa.

Fennovoiman kalatalousmaksuista istutetaan merialueelle 1) vaellussiikaa, vastakuoriutuneina tai 1-kesäisinä (Perämereen laskevan joen kantaa), 2) meritaimenta, 2-vuotiaina (Perämereen laskevan joen kantaa) ja 3) meriharjusta, vastakuoriutuneina tai 1-kesäisinä.

Kalatalousvelvoitteiden lisäksi alueen osakaskunnat, kalastajainseurat ja muut vesialueiden hallitsijat istuttavat vesistöihinsä kalanpoikasia.

Vesialueiden omistajat näkevät tarpeelliseksi vaellussiian, meritaimenen ja meriharjuksen istutukset. Osa vesialueen omistajista toivoo myös kuhaistutuksia rannikkoalueelle.

Kaupallisen kalastajan vastauksessa istutustarpeita on vaellussiian, meritaimenen ja meriharjuksen osalle.

2.4.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi

Hylkeet aiheuttavat alueella huomattavia ongelmia etenkin kaupalliselle kalastukselle. Suunnittelukauden aikana kehitetään keinoja, joiden avulla laajennetaan ongelmayksilöiden metsästämistä. Hyvän lopputuloksen aikaansaamiseksi toiminta keskitetään alueille, joilla hylkeet haittaavat nykyistä kaupallista kalastusta tai joilla olisi potentiaalia harjoittaa kaupallista kalastusta. Seurataan myös hyljekarkoittimissa tapahtuvaa kehitystä. Vesialueen omistajat ovat hyljekannan vähentämisen kannalla.

Merimetso on luonnonsuojelulaissa rauhoitettu ja siihen kohdistuvat toimenpiteet edellyttävät tällä hetkellä poikkeuslupaa ELY-keskukselta. Perämeren alueella pesii 5 % Suomen merimetsokannasta. Pesämäärä on vielä vähäinen, mutta kannan kehitystä pitää seurata.

Koululaisille, nuorille ja erityisryhmille järjestetään kalastustapahtumia yhdessä eri järjestöjen kanssa.

Vesialueen omistajien mielestä kehittämistarpeita rannikolla ovat vesialueiden kunnossapito ja yhteistyön lisääminen kalastajainseurojen ja matkailuyrittäjien kanssa.

2.5. Suunnitelma kalastusta ja kalakantoja koskevan seurannan järjestämisestä

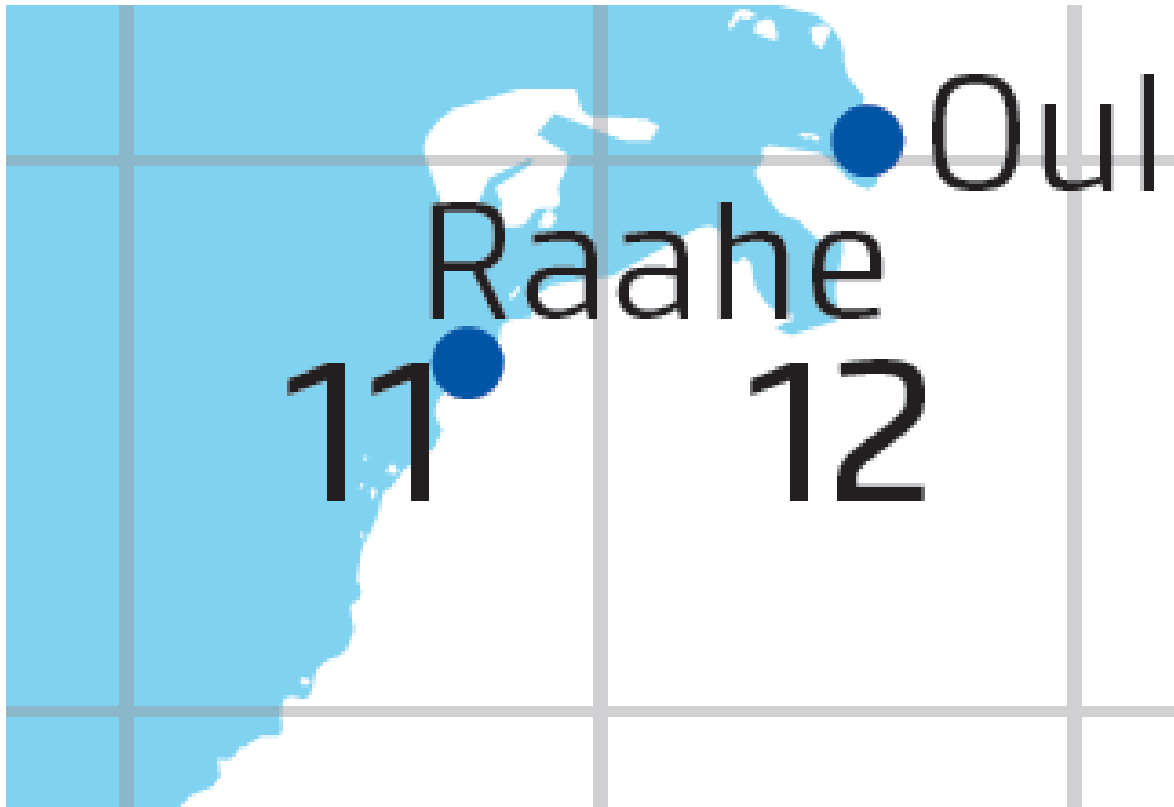
Kalastusta ja kalakantoja koskevien seurantatietojen perusteella arvioidaan kalastukselle ja kalakantojen tilalle asetettujen osatavoitteiden toteutumista. Tietoja voidaan tarvita myös muussa alueen kalatalouteen liittyvässä suunnittelussa. Seurantatietojen saatavuudessa on puutteita.

ELY-keskukset keräävät kaupallisilta kalastajilta tiedot saaliista ja pyyntiponnistuksesta aluksen koosta riippuen joko kuukausittain tai päivittäin summattuina. Kaupallisen kalastuksen seurannassa käytetään Itämeren alueella tilasto- ja pyyntiruutuja. Pyyntiruutu 11 (kuva 8.) kattaa kohtalaisen hyvin Pyhäjoen kalatalousalueen rannikon. Kaupallisten kalastajien lajikohtaiset saaliit ja pyydysryhmäkohtaiset pyyntiponnistustiedot lasketaan vuositasona. Lisäksi seurataan saaliita ilmoittaneiden kalastajien lukumäärää, tarpeen mukaan jaoteltuna I- ja II-ryhmän kalastajiin. Laskenta tehdään vuosina, jolloin kaupallisen kalastuksen tilanteen kehittymistä arvioidaan (ks. luku 11).

Vapaa-ajankalastuksen saaliista ja kalastajamääristä Pyhäjoen kalatalousalueen merialueella ei ole saatavilla luotettavaa seurantatietoa. Saalistietoa tarvittaisiin esimerkiksi istutusten kannattavuuden sekä kalastuksen säätelytoimien tuloksellisuuden arviointiin. Vapaa-ajankalastusta koskeva tiedon kerääminen kalatalousalueittain on selkeä kehityskohde koko rannikkoalueella. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 75/2019 "Viehekalastus kalatalousalueilla" on suuntaa antava, mutta esimerkiksi saalistietojen vapaaehtoinen tallennus voi lisätä käyttökelpoisen tiedon määrää. Vapaa-ajankalastukseen kehitetään vastaavaa mobiilisovellusta kuin riistapuolella on jo käytössä (Oma riista vs. Oma kala). Vapakalastuksen kohdalla myös valvonnan yhteyteen voisi olla mahdollista liittää jonkinlaista saalistietojen keruuta. Kalatalousalue seuraa näihin asioihin liittyvää kehitystä.

Tietoa alueen kalakantojen tilasta saadaan kaupallisen kalastuksen saalistiedoista. Tärkeimpien pyynnin kohteena olevien rannikkolajien kuten siian, muikun, ahvenen, hauen ja silakan saalismäärät antavat karkean käsityksen kantojen pidempiaikaisista voimakkaista muutoksista. Tämä edellyttää sitä, että kalastajamäärät eivät enää tuntuvasti laske. Rannikkolajien kalastuksen ohjaamiseen ei käytännössä voida käyttää saaliiden tai pyyntiponnistuksen kiintiöintiä jo pelkästään sen takia, että rannikkolajit ovat myös merkittäviä vapaa-ajankalastuksen saalistilajeja. Siksi niiden kohdalla ei ole myöskään tarvetta vuosittain

päivitettäville kanta-arvioille. Rannikkolajien kalastuksen ohjaus perustuu jatkossakin tekniseen säätelyyn, jossa säädellään mm. alamittoja, pyydysten solmuväliä tai asetetaan esimerkiksi lisääntymisaikaisia pyyntirajoituksia. Rannikkolajien seurannan päämääränä tulisikin olla se, että tuotetaan tietoa, jolla pystytään alueellisesti arvioimaan teknisen säätelyn tuloksellisuutta. Rannikolla seuranta ja sen tarvetta tulee suunnittelukaudella pyrkiä suunnittelemaan yhdessä muiden kalatalousalueiden kanssa. Jos alueelle tehdään lisääntymisaluekunnostuksia, niin niiden tuloksellisuutta seurataan tarkoitukseen soveltuvin menetelmin.

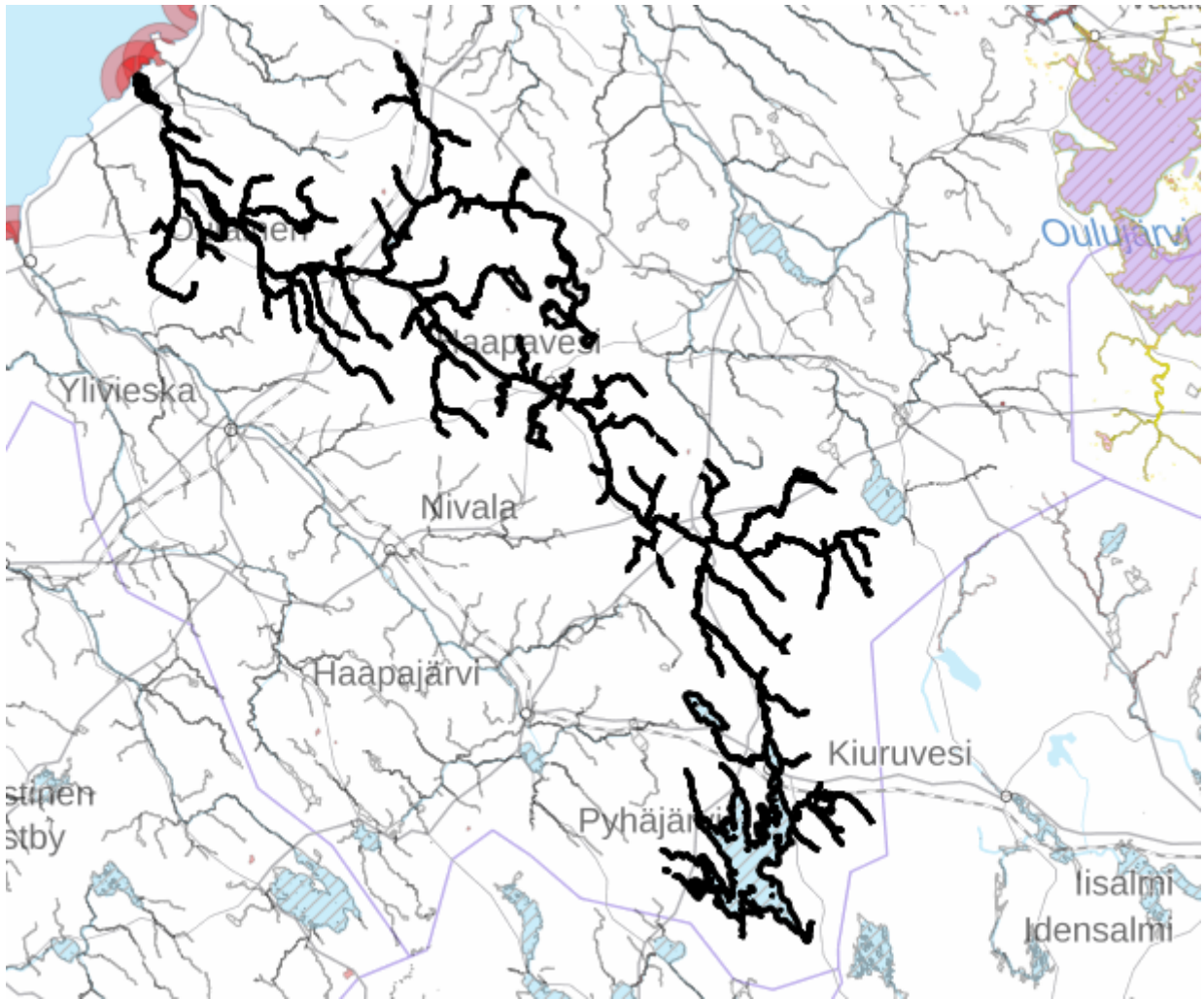

Kuva 8. Pyyntiruutu 11 (Kuva luke.fi).

3. Suunnitelma joki- ja järviolueelle

3.1. Perustiedot vesialueesta sekä kalakantojen tilasta ja kalastuksen nykytilasta

3.1.1. Vesialue ja sen tila

Kuva 9. Pyhäjoen vesistöalue (Kuva paikkatietoikkuna.fi).

Pyhäjoki saa alkunsa Pyhäjärvestä. Joki virtaa Pyhäjärven, Kärsämäen, Haapaveden, Oulaisten ja Merijärven kautta ja laskee Perämereen Pyhäjoen kunnan alueella. Pyhäjoen vesistöalueen kokonaispinta-ala on 3 712 km², järvisyys on 5,2 % ja sivu-uomien yhteispituus 333 km. Pääuoman pituus Pyhäjärvestä rannikolle on noin 160 km ja korkeusero 140 m. Suurimmat sivujoet ovat Kärsämäenjoki ja Oulaisten Piipsanjoki.

Pyhäjoki on rakennettu jokivesistö ja Pyhäjoen kalatalousalueella joessa on kolme voimalaitosta. Alajuoksulta lukien ne ovat Hourunkosken, Haapakosken ja Venetpalon voimalaitokset. Kalatalousalueen raja menee Venetpalon voimalaitospadossa. Vesistörakentaminen on muokannut Pyhäjoen luonnontilaa. Tuikkalankosken vesilaitoksen pato jokisuulla aiheuttaa kalojen kulkua häiritsevän osittaisen esteen. Hourunkosken ja Haapakosken voimalaitoksilla on kalatiet, Venetpalon voimalaitoksen pato aiheuttaa totaalisesti vaellusesteen alueen kalastolle. Kärsämäellä sijaitseva Myllykosken pato aiheuttaa merkittävän vaellusesteen alueen kalastolle. Joutennivan vesilaitoksen padolla on kalatie. Kalateiden toimivuudesta ei ole tutkittua tietoa.

Hourunkosken ja Haapakosken voimalaitokset ovat alle 1 MW tehoisia minivoimalaitoksia. Voimaloiden hyötö- ja haittasuhdetta on syytä selvittää Pyhäjoen virkistyskäyttöä ja kalataloutta ajatellen.

Pyhäjoen keski- ja yläosan vesistöjärjestelyt on toteutettu 1950-luvun lopussa ja 1960-luvun alussa, jolloin suoritettiin Pyhäjärven ja Haapajärven säännöstely sekä Kärsämäenjoen, Viirelänojan ja Piipsanojan perkaus. Pyhäjoen alaosa, Haapakosken alapuolelle saakka, on suojeltu koskiensuojelulailla voimalaitosrakentamiselta. Suojellun jokiosuuden pituus on 80 km.

Joen alajuoksulla ei ole patojen muodostamia täydellisiä vaellusesteitä, ja siksi tämä noin 90 kilometrin pituinen jokiosuus on merellisten vaelluskalojen ja nahkiaisten lisääntymis- ja poikastuotantoaluetta. Koskia tällä osuudella on joen kokonaispinta-alasta 98 hehtaaria ja nivoja 35 hehtaaria.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus on toteuttanut kalataloudellisen kunnostuksen vapaalla jokiosuudella 31 koskessa, joiden kokonaispinta-ala on 23 hehtaaria. Tavoitteena on ollut koskien ja koko vesistön monimuotoisuuden lisääminen, kalojen, erityisesti vaelluskalojen, kulun ja lisääntymisen turvaaminen sekä joen kalataloudellisen ja virkistyksellisen arvon kohottaminen.

Pyhäjoki on tyypiltään suuri turvemaiden joki, joka on ekologiselta tilaltaan luokiteltu hyväksi ala- ja keskiosaltaan. Pyhäjoen yläosa on tilaltaan välttävä ja voimakkaasti muutettu.

Pyhäjoen vesistöaluetta kuormittavat maa- ja metsätalous, turvetuotanto, teollisuus, kaivostoiminta sekä haja-asutus.

Tyydyttävässä tilassa ovat Myllyoja, Pirnesoja ja Hiito-oja. Mäyränoja ja Vihanninjoki ovat luokiteltu voimakkaasti muutetuiksi ja niiden ekologinen tila on huono. Kalatalousalueen Pyhäjoen valuma-alueen järvistä Iso Vatjusjärven, Pienen Vatjusjärven, Haapajärven, Pirnesjärven, Ainalin, Suojärven, Piipsanjärven ja Osmankijärven tila on tyydyttävä.

Ekologinen tila kuvaa sitä, kuinka lähellä luonnontilaisten vesien vertailuololoja tarkasteltavan pintavesimuodostuman eliöstö, kasvillisuus ja levä ovat. Tilaa arvioitaessa otetaan huomioon myös veden laatu ja hydrologiset ja morfologiset ominaisuudet.

Pyhäjoen koskia on perattu uittoa ja tulvasuojelua varten. Tulvasuojelun nimissä suoritettut perkaukset ja pengerrykset sekä tehostunut maanviljely ovat muuttaneet uoman ja monin paikoin rantojenkin ekologista tilaa.

Alueen kalastajille kohdistetun kalastus- ja kehittämiskyselyn vastauksissa vesistöhaitoista ongelmallisimmaksi koetaan pohjan liettyminen, sameus- ja värihaitat, veden korkeuden vaihtelut sekä haju- ja makuhaitat.

Pyhäjoen alkuperäisiin vaelluskaloihin kuuluivat lohi, meritaimen, vaellussiika ja harjus. Pyhäjoki on edelleen merkittävä nahkiaisjoki. Se on ollut eräs maamme parhaista rapujoista, ja yläjuoksulla on ainakin vielä 1970-luvulla tavattu jokihelmisimpukkaa.

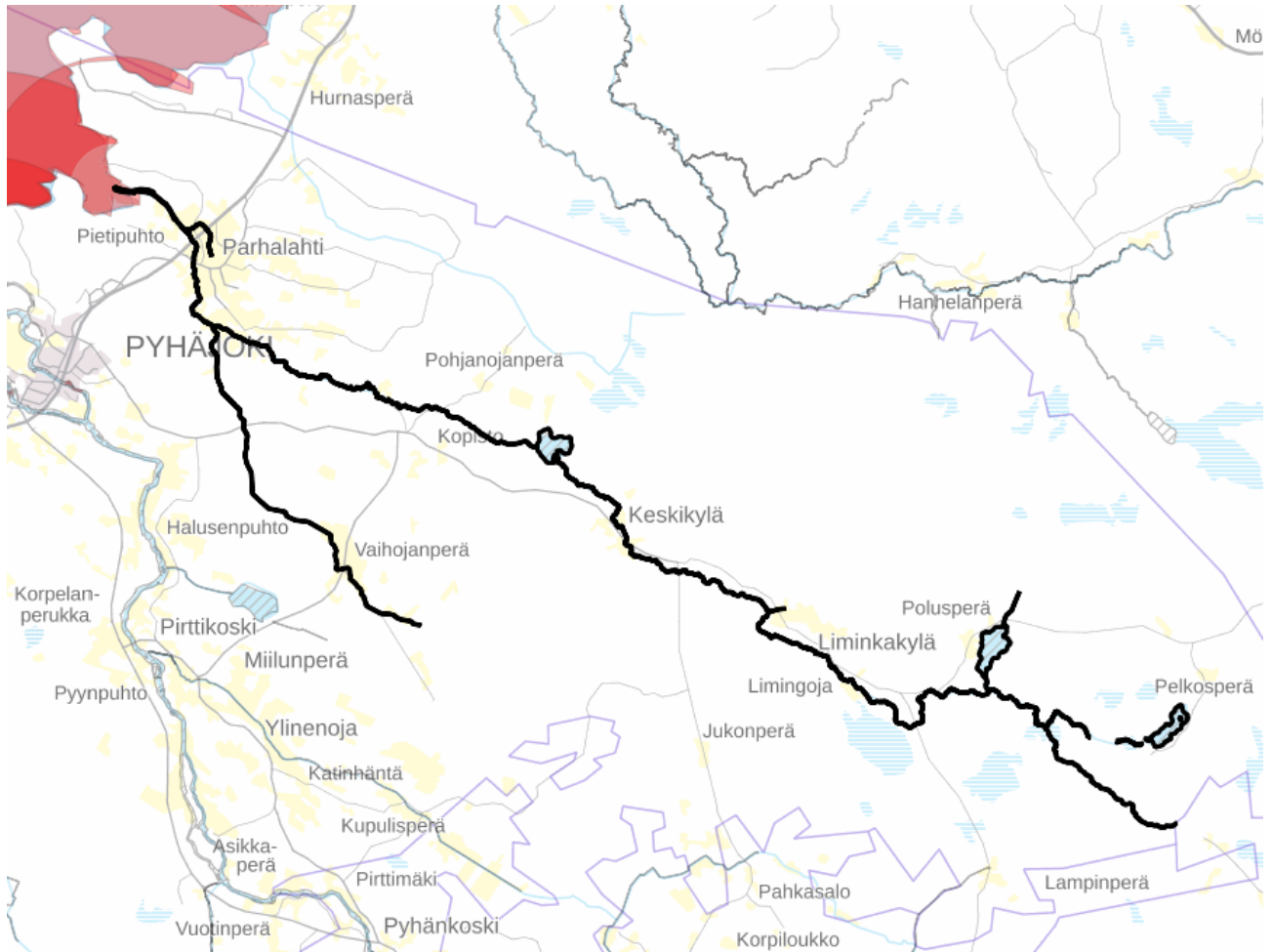
Piipsanjoki laskee Piipsjärven kautta Pyhäjoen ala- ja keskiosaan Oulaisissa noin 50 km etäisyydellä rannikosta. Joki saa alkunsa Haapaveden Ainali- ja Osmankijärvestä. Joella on pituutta 47 km ja joen valuma-alue on 563 km². Piipsanjoki luokitellaan keskisuureksi turvemaiden joeksi, jonka ekologinen tila on tyydyttävä. Törminkosken vesilaitoksen pato aiheuttaa merkittävän vaellusesteen alueen kalastolle. Jokea kuormittavat maa- ja metsätalous sekä ilmasta tuleva laskeuma.

Pyhäjoen vesistöalueeseen kuuluva Piipsjärvi sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla Oulaisten kaupungissa. Järven pinta-ala on 391 ha ja keskisyvyys noin 2 m. Piipsjärvellä on merkitystä lähialueen tärkeänä virkistys- ja kotitarvekalastuskohteena. Piipsjärvi on matala, runsashumuksinen järvi, joka on ekologiselta tilaltaan tyydyttävä. Piipsjärven vedenpintaa on aikanaan laskettu ja se oli pitkään järvikuiviona. Järven veden pinta nostettiin 1970-luvulla rakentamalla järven luusuaan pohjapato. Kalatie luusuan pohjapadolle valmistui keväällä 2019. Järveä kuormittaa maa- ja metsätalous.

Oulaisten Piurukkajärvi kuuluu Salmineva-Piurukkajärvi Natura 2000 -alueisiin. Piipsjärven osakaskunta istuttaa järveen pyyntikokoista kirjolohta.

Kärsämäenjoki laskee Pyhäjoen latvaosalle noin 30 km Pyhäjärven alapuolella. Joen valuma-alueen pinta-ala on 424 km² ja järvisyys 0,39 %. Joella on pituutta 25 km. Kärsämäenjoki on tyypiltään keskisuuri turvemaiden joki. Ekologiselta tilaltaan joki luokitellaan tyydyttäväksi. Jokea kuormittavat maa- ja metsätalous, turvetuotanto sekä ilmasta tulevat laskeumat.

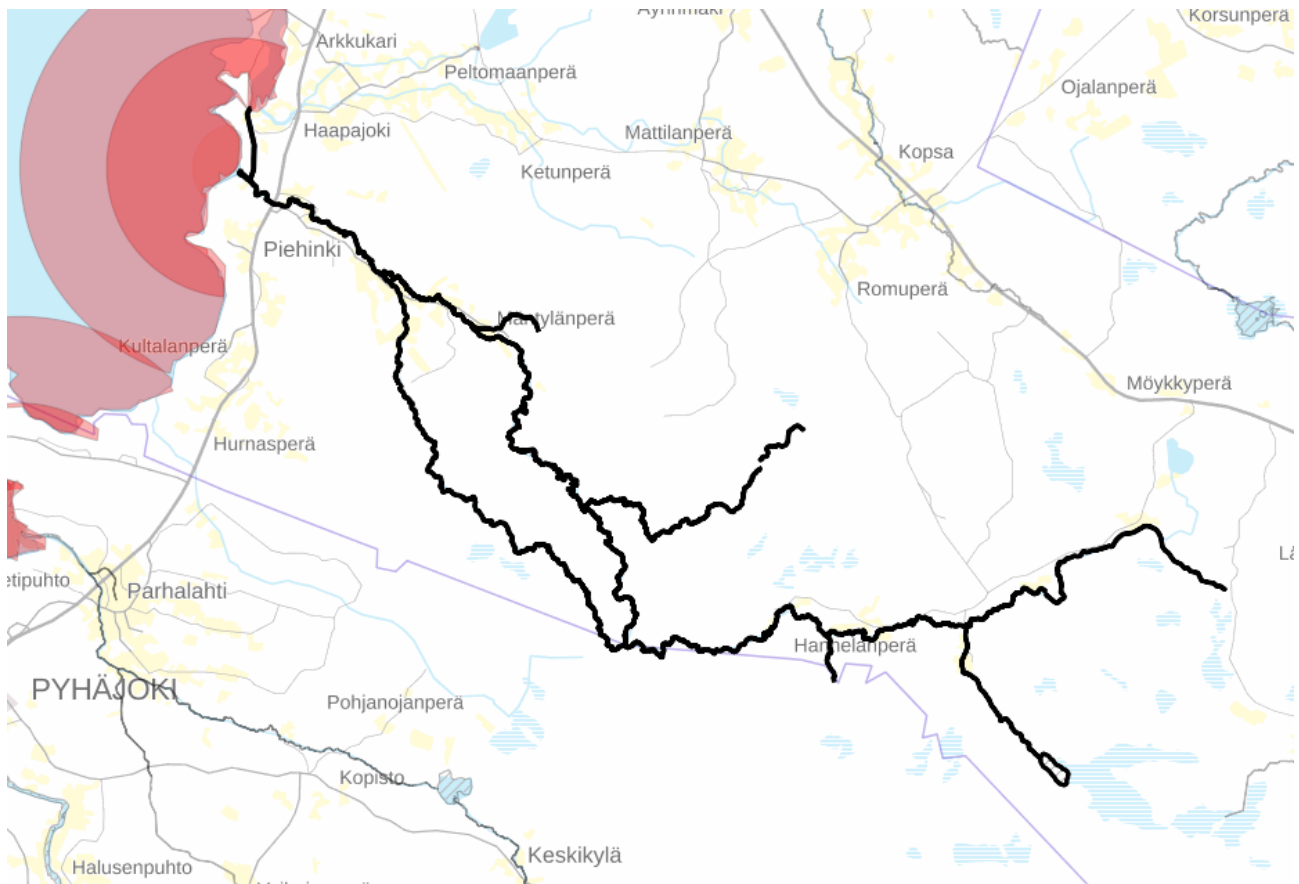
Kirkkojärvi eli Haapajärvi on Pyhäjoessa oleva laajentuma, jonka pinta-ala on 348 hehtaaria. Järven pinnan korkeus vaihtelee säännöstelyn vuoksi. Haapajärvi on ekologiselta tilaltaan luokiteltu tyydyttäväksi. Järveä kuormittavat maatalous ja ilmasta tuleva laskeuma.

Kuva 10. Liminkaojan vesistöalue (Kuva paikkatietoikkuna.fi).

Liminkaoja laskee mereen Pyhäjoen pohjoispuolella Parhalahdella. Liminkaojan vesistöalueen pinta-ala on 186,98 km² ja kokonaispituus on 33 km. Liminkaoja saa alkunsa Pyhäjoen kunnan alueella olevasta Poikkeusjärvestä. Liminkaojaan laskee Piihaan kohdalla Tervaojan sivu-uoma. Liminkaoja on rakentamaton, mutta jokea on tulvasuojelun tarpeisin perattu ja uomia on oikaistu suoriksi.

Liminkaoja on tyypiltään keskisuuri turvemaiden joki. Se on ekologiselta tilaltaan luokiteltu hyväksi. Jokea kuormittavat metsätalous ja ilmasta tuleva laskeuma. Valuma-alueella sijaitseva turvetuotantoalue osaltaan heikentää Liminkaojan veden laatua. Joen keskiosalla lähes umpeenkasvanut Liminkajärvi pidättää kiintoaineita, minkä johdosta Liminkaojan alapuolinen osa on vedenlaadultaan parempaa.

Kuva 11. Piehinginjoen vesistöalue (Kuva paikkatietoikkuna.fi).

Piehinginjoen vesistöalueen pinta-ala on 176 km². Joella on pituutta 45 km. Alueen järvisyys on 0,4 %. Uomien yhteispituus 36 km. Joki saa alkunsa Möykkylänjärvestä, ja se laskee Perämereen n. 10 km Raahen eteläpuolella.

Piehinginjoki on tyypiltään keskisuuri turvemaiden joki, ja sen ekologinen tila on tyydyttävä. Piehinginjoessa on kaksi keskeistä vaellusestettä, Piehinginjoen pato ja Koivukosken vesilaitos (mylly). Padoilla on kalatiet, joiden toimivuus on epävarma. Pääosa joen virtaamasta johdetaan jokisuulla Siniluodonlahteen, mikä heikentää joen houkuttelevuutta vaelluskaloille. Piehinginjoki on säännöstelty SSAB:n tarpeisiin. Jokea kuormittavat metsätalouden hajakuormitus, teollisuus, haja-asutus sekä tuotannosta poistunut Puu- ronevan turvetuotantoalue.

3.1.2. Kalakantojen nykytila

Itämeren lohi lisääntyy enää luontaisesti Tornionjoessa ja Simojoessa. Pyhäjoen oma alkuperäinen lohikanta on hävinnyt, Pyhäjokeen tehtiin lohi-istutuksia SAP-ohjelman aikana 2000-luvun taitteessa. Istutuksissa käytettiin Tornionjoen kanta. Tornionjoen lohi ei kotiutunut Pyhäjokeen, joten nykyään lohi-istutuksista on luovuttu.

Suomessa on ollut alkujaan noin 60 mereen vaeltavaa taimenkantaa, mutta suurin osa näistä kannoista on tuhoutunut tai voimakkaasti heikentynyt. Jokien patoaminen, ruoppaukset, perkaukset ja muut vesistötyöt ovat heikentäneet tai hävittäneet kutu- ja poikasalueita sekä vaellusyhteyksiä. Lisäksi maa- ja metsätaloudesta aiheutuva ravinne- ja kiintoainekuormitus on tehnyt monesta virtavedestä taimenelle sopimattoman. Myös liiallinen kalastus on ollut syynä taimenkantojen taantumiseen (Luke, kalavarojen käyttö ja hoito B).

Vaellussiian luontainen lisääntyminen on lähes kaikissa joissa heikentynyt tai pahimmillaan loppunut, syynä vesistö- rakentaminen, vesien likaantuminen, kutu-alueiden liettyminen, vesien säännöstely ja

paikoin myös kalastus. Pyhäjoen siikakanta oli erittäin heikko, ja palauttamiseen käytettiin Kemijoen siikakantaa. Nykyiselläänkin Pyhäjoessa vaellussiian luontainen lisääntyminen on heikkoa.

Harjuksen alkuperäistä levinneisyysaluetta Suomessa ovat Vuoksen vesistö, Pohjanlahden rannikko ja siihen laskevat joet sekä Pohjois-Suomi Oulujoen vesistöstä pohjoiseen. Harjuskannat ovat kärsineet vesistöjen rakentamisesta, rehevöitymisestä ja liian tehokkaasta kalastuksesta. Pyhäjoen kalatalousalueella kalastettava harjuskanta on Pyhäjoessa. Liminkaojassa esiintyy anadromista harjusta, joka on määritelty äärimmäisen uhanalaiseksi lajiksi.

Haapajärven vapaa-ajankalastus keskittyy hauen ja kuhan kalastukseen. Haukisaaliit ovat olleet kohtalaisia ja kuhasaaliit ovat pienehköjä. Kuhasaaliit perustuvat istutuksiin.

Piipsanjoen kalasto koostuu lähinnä ahvenesta, särjestä ja hauesta.

Liminkaojassa esiintyy mm. harjusta (anadrominen), ahventa, särkeä, madetta ja haukea.

Piehinginjoessa esiintyy haukea, ahventa, lahnaa, särkeä ja harjusta. Kalastus keskittyy jokisuun alueelle. Jokialuetta ja sen kalastoa haittaa kesäaikainen veden vähyys.

Pyhäjoella, Haapajärven yläpuolisella jokiosuudella sekä Haapajärvellä kirjanpitokalastajien saalis koostui pääasiassa hauesta, kuhasta, ahvenesta, lahnasta, särjestä ja mateista. Pyyntitapoina käytettiin vapaa-ajankalastusta, verkkoja ja katiskoja. Jokisuun läheisyydestä pyydetään nahkiaista merroilla.

Pyhäjokisuun verkkopyynti on painottunut erikoisluvilla tapahtuvaan vaellussiian mädinhankintapyyntiin. Verkkokalastus on kielletty Haapakosken alapuolisella jokiosuudella kesäkuusta alkaen. Jokisuussa harjoitetaan hauen ja mateen koukkupyyntiä talvikuukausina ja hauen pyyntiä keväisin.

Piipsjärvessä on luontaisesti haukea, ahventa, särkeä, lahnaa ja kiiskiä. Piipsjärven osakaskunta on istutanut järveen siikaa, kuhaa ja pyyntikokoista kirjolohta. Istutukset eivät ole olleet kannattavia, siika ja kuha eivät menestyneet järvessä ja kirjolohtet poistuivat Piipsanjokea pitkin Pyhäjokeen. Osakaskunta järjestää alueellaan mm. haukikuninkuuskisat. Järvi on rehevöitynyt ja sen myötä on veden laatu heikentynyt.

Kärsämänjoen kalastus on pienimuotoista kotitarvekalastusta vapavälinein ja katiskapyyntiä. Saaliskaloina pääasiassa on haukea, ahventa, särkeä ja lahnaa. Kalastusta haittaavia tekijöitä ovat veden heikko laatu, turvetuotannon ja metsäojituksen aiheuttama kuormitus sekä vedenkorkeuden vaihtelu.

3.1.3. Kalastuksen nykytila

Pyhäjoen sisävesialueet ovat vapaa-ajankalastuskohteita. Merkitystä kalastukselle lisää Pyhäjoen laajuus sekä asutuksen ja kesämökkien kohtalainen määrä.

Kaupallinen kalastus on keskittynyt merialueelle. Kaupallisen kalastuksen puuttumiseen sisävesialueilta vaikuttaa suuresti vesistöjen heikko tila.

Pyhäjoen kalatalousalueen sisävesien vapaa-ajankalastusta on koko alueella. Vapaa-ajankalastajilla tarkoitetaan tässä kotitarvekalastajia, alueelta toiselle liikkuvia tai alueella laajemmin liikkuvia, lähinnä vapavälineitä ja pyydyksiä käyttäviä kalastajia, satunnaisesti kalastavia sekä kaikkia näiden väliin sijoittuvia kalastajia. Osa alueen vapaa-ajankalastajista omistaa tai on osakkaina kalavesiin ja kalastaa pääosin omilla vesillä. Alueelta on saatavissa yksittäisten osakaskuntien lupia vesistöihin, joissa ei ole sallittua kalastaa pelkästään yleiskalastusoikeuksilla ja/tai kalastonhoitomaksuun perustuvalla viehekalastusoikeudella. Alueen vapaa-ajankalastuksen rakennetta ei tarkemmin tunneta.

Erityiskalastuskohteella tarkoitetaan vesistöä tai vesistön osaa, johon vesialueen omistaja tai kalastusoikeuden haltija on hakenut rauhoituksen ELY-keskukselta. Kohteissa ei ole voimassa yleiskalastusoikeutta. Kohteeseen myydään kalastuslupia, jotka määrittävät kalastustavat, kalastusajat sekä saaliskiintiöt. Kohteen haltijat istuttavat vesistöön pyyntikokoista kalaa, mm. taimenta, kirjolohta ja siikaa. Jotkut kohteet ovat avoinna ympäri vuoden, osa vain kesäisin.

Pyhäjoen kalatalousalueen erityiskalastusalueita ovat osakaskuntien kohteet, joihin istutetaan pyyntikoista kirjolohta.

Pyhäjoen kalastajainseura myy virtaavien vesien viehekalastuslupia Pyhäjoen koskille Vuotinperältä Perämerelle. Rapu on alueella rauhoitettu.

Parhalahden kalastajainseura myy vieraslupia Liminkaojan jokialueella Parhalahden vanhasta kalasatamasta Tankokariin sekä Tankokarin satamaan. Kalastus on sallittu vain vapakalastusvälineillä.

Piehinginjoella ja Liminkaojalla kalastus on pienimuotoista vapaa-ajankalastusta.

3.2. Kalakantojen ja kalastuksen tavoitetilat ja osatavoitteet joki- ja järviolueille

Alueen tavoitetilana seuraavalle suunnittelukaudelle on, että kalavaroja hoidetaan ja hyödynnetään niin, että pystytään tuottamaan lähiruokaa kuluttajille kalakantojen tuottoa ja monipuolisuutta vaarantamatta. Vapaa-ajankalastus tuottaa paljon hyvinvointia ja kalastustoiminnasta tulee tuottoa vesialueiden omistajille. Kalastukselle keskeisten lajien kannat ovat vahvat. Alueen kalastus ja tärkeimpien kalakantojen tila tunnetaan hyvin ja tietoa käytetään kalastuksen ohjauksessa.

Tavoitetilaan pyritään asettamalla suunnittelukaudelle osatavoitteita. Osatavoitteiden toteutumiseen tähtäävät toimet on kuvattu luvuissa 3.3. ja 3.4. alalukuineen ja niiden toimeenpano aikatauluineen on esitetty luvussa 10. Osatavoitteiden toteutumisen tarkastelu-aikataulu on kuvattu luvussa 11. Siellä on myös kuvattu toimet, joihin ryhdytään, jos tavoitteen toteutuminen on selkeästi epäonnistumassa. Yhteenveto osatavoitteista, niiden toteutumisesta edeltävistä keinoista sekä toteutumisen mittaamisesta on koottu taulukoksi liitteeseen 1.

Osatavoite 1. Kalastukselle keskeisten lajien, kuten siika-, taimen- ja harjuskannat tulee saada kalastusta kestäväälle tasolle alueen sisävesistöissä. Hauen, kuhan, ahvenen, lahnan ja särjen kannat perustuvat turvattuun luonnonvaraiseen lisääntymiseen. Siikakannoista vaellussiian saaliit perustuvat luonnonvaraiseen lisääntymiseen ja istutuksiin, joita jatketaan. Vaelluskalakantojen (nahkiainen, taimen ja siika) elinvoimaisuus perustuu luonnonvaraiseen lisääntymiseen, joka edellyttää kalojen pääsyn lisääntymiskelpoisille alueille. Nykyisellään Pyhäjoen vesistöalueella ei tätä mahdollisuutta vaelluskaloilla ole. Tavoitteena on mahdollistaa kalojen kulku alueille, joilla on lisääntymispaikkoja sekä poikasille sopivia elinympäristöjä.

Osatavoite 2. Alueen keskeisistä kalakannoista saadaan suunnittelukauden aikana uutta käyttökelpoista tietoa, jota voidaan hyödyntää seuraavaa suunnittelukautta koskevien kalastuksen ohjauksen ja kalakantojen hyödyntämiseen liittyvien tavoitteiden asettamisessa. Tiedon tarpeet liittyvät erilaisten ohjaus- ja hoitotoimien toimivuuden ja riittävyyden arviointiin. Toteutumista arvioidaan asiantuntija-arvioina.

Osatavoite 3. Kaupallisen kalastuksen houkuttelevuus ja toimintaedellytysten parantaminen. Toteutusta mitataan kalastajamäärien ja saaliiden perusteella. Tavoitteena on mahdollistaa päätoimisten (I- ja II-ryhmän) kaupallisten kalastajien toiminta myös alueen sisävesistöissä. Tavoitteena on vajaasti hyödynnettyjen lajien, kuten särkikaloiden, kalastuksen vakiinnuttaminen osaksi alueen kaupallista kalastusta.

Osatavoite 4. Alue säilyy ja kehittyy kiinnostavana vapaa-ajankalastuksen kohteena. Vapaa-ajankalastus ja opastointi tuottavat lupatuloja vesialueiden omistajille ja kalavesien hoitoon. Pyrkimyksenä on pitää alueen vapaa-ajankalastuksen määrä vähintään suunnittelukautta edeltävällä tasolla. Toteutumisen mittaamista tarkennetaan myöhemmin, kun alueen vapaa-ajankalastuksen saaliista saadaan parempaa tietoa.

Osatavoite 5. Osakaskuntien ja muiden omistajayksiköiden järjestäytyminen ja vesialueiden yhdistäminen nykyistä isompiin kokonaisuuksiin käynnistyy. Tämä on käytännössä edellytys sille, että alueelle saadaan myöhemmin muodostettua yhtenäislupa-alueita, jotka lisäävät alueen houkuttelevuutta vapaa-ajankalastuskohteena, parantavat kaupallisten kalastajien mahdollisuuksia laajentaa toiminta-alueitaan ja tuovat lisää lupatuloja kalatalousalueelle ja vesialueen omistajille. Toteutumista mitataan ensivaiheessa järjestäytyneiden osakaskuntien pinta-alan kehittymisellä, suunnittelukauden jälkimmäisellä osalla

yhtenäislupa-alueiden pinta-alan kehityksenä ja myytyjen lupien tuottona. Tavoitteina on ko. pinta-alojen kasvava suuntaus.

Osatavoite 6. Kalatalousalue tuntee alueen kalastajarakenteen ja heidän saaliinsa kohtuullisella tarkkuudella. Tämä on tietoon perustuvan kalastuksen ohjauksen ja sääntelyn ydin. Parannettavaa on erityisesti vapaa-ajankalastukseen liittyvien tietojen kohdalla. Tämä osatavoite on pitkän tähtäimen tavoite, jonka toteutumista voi edistää mm. sähköisten saalistietojen keruujärjestelmien kehittyminen. Toteutumista arvioidaan asiantuntija-arvioina.

3.3. Vesialueiden käytön alueellinen suunnittelu ja yhteistoiminnan kehittäminen joki- ja järvialueella

Kalavarojen käytön alueellinen suunnittelu on keino edistää kalavarojen kestäväää käyttöä ja kehittää kalastusta asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Kyse on siitä, että kalatalousalue varaa tai osoittaa tiettyjä alueita jonkin kalastajaryhmän tai kalastusmuodon käyttöön.

Alueellinen suunnittelu on välttämätöntä, kun laaditaan ehdotusta kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi, sillä suunnitelmaehdotuksessa on määriteltävä kalataloudellisesti merkittävät alueet sekä kaupalliseen kalastukseen ja kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet (kalastuslaki 36 §). Kulakin kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvalla alueella on lisäksi määriteltävä kaupalliseen kalastukseen soveltuvat pyydykset.

Alueellista suunnittelua tarvitaan myös, kun valmistellaan lain vaatima ehdotus vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupajärjestelmän kehittämisestä. Tätä valmistelua, kuten muutakin alueellista suunnittelua, tukee vesialueiden hallinnan ja yhteistyön kehittäminen kalatalousalueella. Kalastuksen kehittämiseksi saatetaan tarvita muitakin kuin lakisäätteisiä aluemäärityksiä. Kalastuksen lisäksi suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon vesistön muut käyttömuodot ja käyttäjät, kuten veneilijät ja koskimelajat – he saattavat kaivata alueita ja reittejä, joilla ei kalasteta lainkaan.

Ensimmäiseksi kirjataan tiedot kalatalousalueen vesistön eri osien nykyisestä kalastuksesta, pyyntimuodoista, kalastettavista lajeista sekä pyydysten ja saaliiden määrästä. Tämän jälkeen määritellään eri tarkoituksiin soveltuvat alueet. Tietoja voidaan myöhemmin täydentää karttatyöskentelyllä, johon osallistuvat ainakin vesialueiden omistajat ja muut kalatalousalueen toimijat.

Edellä kuvattujen aluemäärittelyjen ja -varausten onnistuminen edellyttää suunnittelualueen omistussiköiden, osakaskuntien ja yksityisten vesialueiden omistajien hyvää yhteistyötä. Aluesuunnittelun yhteydessä kalatalousalueilla onkin hyvät edellytykset ja myös velvollisuus kehittää alueen omistussiköiden yhteistoimintaa.

3.3.1. Kalataloudellisesti merkittävät alueet

Kalataloudellisesti merkittäviä alueita ovat vaelluskalavesistöt ja kalojen lisääntymisalueet, Pyhäjoki sivu-uomineen, Piehinginjoki ja Liminkaoja.

Vesialueen omistajille lähetetyn kyselyn vastausten perusteella kalataloudellisesti merkittäviä alueita sisämaassa ovat: jokisuu Merijärvelle asti, Liminkaojansuu, Piehinkijokisuu, Korkatti, Ainali, Litukka, Suojärvi, Lumijärvi, Piipsanjoki (rapu rauhoitettu), Särkijärvi (rapu rauhoitettu), Rantasenjärvi, Saarelanjärvi, Kangaslampi, Ahingonlampi, Haukilampi, Möykkylänjärvi ja Niemenjärvi.

Kirjolahivedet: Jylhäkoski, Ylikoski/Mylykoski, Mustaniva, Mieluskoski, Kuusikoski, Piurukajärvi, Kirkkojärvi ja Haralampi.

3.3.2. Kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet ja niillä käytetyt pyydykset

Vesialueen omistajien vastausten perusteella kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvia alueita sisämaassa ei ole. Kaupallinen kalastus sisämaassa edellyttää vesistöjen ekologisen tilan huomattavaa paranemista ja kalakantojen vahvistumista kaupallista kalastusta kestäväälle tasolle.

Kalastusoikeuksien hintaa ei määritetty. Asia on lähtökohtaisesti vesiä vuokraavan kaupallisen kalastajan ja vesialueen omistajan välinen kysymys. Kalastusoikeuden hinta riippuu mm. paikasta, pyydystyypistä ja käyttöön tulevan alueen suuruudesta. Kalastusoikeuksien hinta määritetään yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa, mikäli kalastuslain 13 § käyttöä joskus joudutaan harkitsemaan. Tällöin kalatalousalue selvittää hintatason niiltä osakaskunnilta, jotka ovat aiemmin vuokranneet vesiään kaupallisille kalastajille. Ennen hinnan vahvistamista kalatalousalue kysyy näkemyksiä oikeasta hintatasosta myös kaupallisen kalastuksen etujärjestöltä, Suomen ammattikalastajaliitolta. Mikäli käypää hintaa ei saada yhteistyöllä selvityksi, ELY-keskus voi muodostaa käyvän hinnan perustuen viranomaisten ja osakaskuntien alueella myymiin kalastuslupien hintoihin. Viranomaisten myymät kalastusluvut voivat hinnoittelultaan olla alle alueellisen käyvän hinnan, jolloin tarvittava korotus on muodostettava lupahintaan.

3.3.3. Kalastusmatkailuun hyvin soveltuvat alueet

Merijärven kalastuskunnan alueella Pyhäkoski ja Pyhälänkoski Pyhäjoen pääuomassa. Alueen muita kalastuskohteita ovat Komunkoski, Lohikoski ja Lapinniva. Mieluskosken osakaskunnan alueella Mieluskoski Pyhäjoen pääuomassa ja Haralampi, johon istutetaan pyyntikoista kirjolohta.

Matkanivan osakaskunnan alueella Jylhäkoski on viehe- ja perhokalastajien keskuudessa erittäin suosittu kalastuskohde.

Oulaisten Piurukkajärveen istutetaan pyyntikokoista kirjolohta, ja Piipsjärven osakaskunta on rakentanut alueelle pitkospuut.

Vesialueen omistajille suunnatun kyselyn perusteella kalastusmatkailuun sisämaassa hyvin soveltuvia alueita ei ole. Kalastusmatkailun edellytyksiä ovat puhtaat vesistöt ja runsaat luonnonkalakannat, jotka kestävät kalastusta.

3.3.4. Vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueet ja järjestelmän kehittäminen

Yhtenäislupa-alueiden tulisi olla saalismahdollisuuksien ja muiden tekijöiden osalta riittävän vetovoimaisia, jotta niiden perustaminen olisi järkevää. Vetovoimaa lisäisi alueen suuri koko ja mahdollisuudet saada saalista sekä muut ominaisuudet, kuten yleisessä käytössä olevat rantautumismahdollisuudet. Alueiden tulisi olla sellaisia, että ne aiheuttaisivat mahdollisimman vähän konflikteja vesialueen muulle käytölle. Toteutuksen kannalta helpoin tapa edetä olisi laajentaa nykyisiä lupamyyntialueita pyrkimällä ottamaan ympärillä olevia vesialueita mukaan. Tällöin olisi jo olemassa myös valmiit lupamyyntijärjestelmät.

Yhtenäislupa-alueet koetaan tärkeiksi alueen saavutettavuuden ja osakaskuntien toiminnan kannalta.

Yhtenäislupa-alueiden muodostumista edistetään kehittämällä vesialueiden omistajien sekä osakaskuntien yhteistoimintaa alueella.

Osassa sisämaan vesistöistä riittää pelkkä valtion kalastonhoitomaksu, joka oikeuttaa harjoittamaan viehekalastusta yhdellä vavalla ja vieheellä. Luvalla ei saa kalastaa vaelluskalavesistöjen koski- ja virta-alueilla eikä kohteissa, joissa kalastus on kielletty muun säännöksen nojalla.

3.3.5. Yhteistoiminnan kehittäminen joki- ja järviolueella

Yhteistoiminnan kehittäminen on eräs perusedellytys alueen kalavesien tehokkaammalle käytölle ja hoidolle. Omistajien ja osakkaiden yhteistoiminnan lisääntymisen kautta saadaan erilaiset kalastuksen hoitotoimet ja valvonta useamman henkilön vastuulle. Laajat omistus- tai yhteistyöyksiköt antavat

omistajien ja osakkaiden käyttöön myös laajemmat alueet. Järjestäytyminen ja yhteistyön lisääminen kasvattaa omistajien kiinnostusta ja aktiivisuutta kalavesien hoitoon. Aktiivisten toimihenkilöiden ikääntyminen ja uusien toimijoiden vähäinen määrä voivat luoda toiminnalle haasteita. Yhteistyön kehittämisen avulla luodaan paremmat edellytykset vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueiden muodostamiselle.

Yksityisten vesialueiden ja järjestäytymättömien osakaskuntien kohdalla yhteistoiminnan lisäämisen ensimmäinen edellytys on osakaskuntien ja yksityisten omistajien yhteystietojen saaminen kalatalousalueen tietoon. Tähän velvoittaa osakaskuntia ja omistajia kalastuslain 84 §. Kalatalousalue voi tallentaa tiedot omaa käyttöä varten myös Kalpaan (Kalatalousalueiden sähköiset asiointipalvelut). Suurimmat puutteet tiedoissa liittyvät osakaskuntiin. Järjestäytymisestä tulee ilmoittaa tiedot Aluehallintovirastoon, Maanmittauslaitokseen sekä kalatalousalueelle. Tulevalla suunnittelukaudella kalatalousalue päivittää omaan rekisteriinsä osakaskuntia koskevat tiedot. Järjestäytyneille osakaskunnille lähetetään sähköpostilla tai postilla pyynnöt vahvistaa ja päivittää tiedot.

Järjestäytymättömiä osakaskuntia kannustetaan järjestäytymään. Järjestäytyminen helpottaa huomattavasti osakaskuntien yhteistoimintaa. Järjestäytymättömistä osakaskunnista iso osa on pinta-alaltaan hyvin pieniä. Selkeän ja pysyvän yhteistoiminnan varmistamiseksi etenkin pienempiä osakaskuntia tulisi kannustaa yhdistymään viereisten alueiden kanssa laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Tämä vähentää hallintoa ja lisää yhdistyneiden alueiden vaikutusvaltaa kalatalousalueella. Pieni järjestäytymätön osakaskunta voi myös antaa alueensa toistaiseksi vuokralle vieressä olevalle aktiiviselle osakaskunnalle. Suostumus vuokraamiseen on saatava kaikilta osakkailta, mikä osaltaan hankaloittaa menettelyä.

3.4. Toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalastuksen kehittämiseksi sekä edistämiseksi

3.4.1. Ehdotukset kalastuksen säätelytoimenpiteiksi

Kalojen kulun turvaamiseksi rakennetussa kalatiessä sekä kahdensadan metrin matkalla sen tai muun vastaavan laitteen ylä- ja alapuolella on kaikenlainen kalastus kielletty (kalastuslaki 71 §).

Pyhäjoen, Liminkaojan ja Piehinginjoen edustalla on kalastuslain edellyttämät vaelluskalajokien suualueiden verkko-, isorysä- ja troolikieltoalueet sekä Pyhäjoen kalaväylä (kuvat 4. ja 5.), joiden tavoitteena on jokien vaelluskalakantojen suojelu.

Vaelluskalavesistöön kuuluvassa joessa kalastus verkolla on kielletty elokuun 15. päivästä marraskuun 30. päivään (kalastusasetus 12 §).

Ravustuksen säätelyn vaatimiin toimenpiteisiin (mittasäätely, rauhoitusalueet yms.) ryhdytään, mikäli rapukannat elpyvät elinvoimaisiksi ja ravustus on mahdollista ja kannattavaa.

Nykyisellään useimmat sisävesien kalakannat kestävät vapaa-ajan kalastusta eikä säätelyyn ole tarvetta ryhtyä. Taimenen ja harjuksen osalta kantojen kehitystä on seurattava kalastustiedustelun tuottamilla tiedoilla.

Vesialueen omistajilta saatujen vastausten perusteella säätelytoimenpiteiksi ehdotettiin Pyhäjoen kalastussäännön tekoa.

Ravun alimitaksi 10 cm niillä vesistöalueilla, missä jokirapua pyydetään.

Yhteenveto lajikohtaisesta nykysäätelystä, uusista lisäsäätelysuosituksista ja muista suosituksista on liitteessä 3.

3.4.2. Suunnitelma kunnostustoimenpiteistä

Pyhäjoen ala- ja keskiosalla on neljä kalatietä, joiden toimivuudesta ei ole tietoa. Osassa tiedetään olevan rakenteellisia puutteita. Lisäksi yksi myllypato hidastaa vaellusta. Toimenpiteeksi esitetään neljän kalatien toimivuuden varmistamista ja parantamista. Kohteissa tulee varmistaa myös vaelluskalojen

turvallinen alasvaellus. Lisäksi esitetään kalankulun edistämistä Myllykosken myllypadolla. Kalan kulun järjestämistä Pyhäjoen yläosan voimalaitosten ohi ei ole arvioitu tarpeelliseksi toimenpiteeksi tavoitetilan saavuttamiseksi (Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelma 2022–2027, osa 2. Vesienhoidon toimenpiteet LUONNOS 10/2020).

Pyhäjoen pääuomassa pääosa virta-alueista on jo kunnostettu, mutta pienemmissä joissa sekä puroissa on vielä paljon kunnostustarvetta, jotta niiden rakenteellinen tila on riittävä tavoitetilan saavuttamiseksi. Vesistöalueella on esitetty virtavesikunnostuksia kaikkiaan 10 vesimuodostumaan. Viisi kunnostuskohdetta on peruskuivatuksen ja tulvasuojelun vuoksi kokonaan tai osittain suoristettuja ja kanavoituja virtavesiä, ja ne on nimetty voimakkaasti muutetuiksi vesimuodostumiksi. Näiden kunnostamisessa on esitetty käytettävän luonnonmukaisen peruskuivatuksen toimenpiteitä. Tarkemmat toimenpiteet ja kunnostusalueet selviävät vasta hankesuunnitteluvaiheessa, kun kartoitetaan vesimuodostumakohtaiset kunnostusmahdollisuudet ja -tarpeet. Vesistöalueen perattuja puroja on kunnostettu vasta vähän ja niiden morfologisen tilan parantamiseksi vaaditaan vielä toimenpiteitä. Tulevalla hoitokaudella on Pyhäjoen vesistöalueella esitetty vesimuodostumakohtaisen kunnostustoimenpiteiden lisäksi kunnostettavaksi 2–3 puroa tai muuta pientä virtavettä, jotka määritellään tarkemmin tulevan hoitokauden aikana mm. inventointien perusteella (Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelma 2022–2027, osa 2. Vesienhoidon toimenpiteet LUONNOS 10/2020).

Sulfaattialueilla veden pH voi vaihdella paljon. Jos on tarkoitus hoitaa taimenkantaa, alueella on vältettävä ojituksia ja vesistön kaivamista, sillä ne aiheuttavat happamuuspiikkejä, jotka pahimmillaan estävät taimenen lisääntymisen ja tappavat jokipoikaset (Luke, kalavarojen käyttö ja hoito).

Kalatien toimivuuteen vaikuttavat monet asiat, joista keskeisiä ovat: kalatien sisäänkäynnin sijainti suhteessa nousuesteeseen, kalatien sisäänkäynnistä purkautuvan virtaaman suuruus niin absoluuttisesti kuin suhteessa pääuoman virtaamaan ja kalatien sisäänkäynnistä purkautuvan virran nopeus. Kalatien sisäänkäynnin lisäksi kalatien toiminnan kannalta on tärkeää huomioida myös voimalaitosten käyttö, jolla etenkin Suomen oloissa (mm. voimakas lyhytaikaisäännöstely) voi olla suuri vaikutus kalateiden toimivuuteen. Parhaaseen lopputulokseen päästään yleensä, kun kalatiet suunnitellaan padon tai voimalan suunnittelun yhteydessä biologisten ja insinöörien yhteistyönä. Jälkikäteen tehdyissä kalateissa joudutaan sekä suunnittelussa että rakentamisessa tekemään enemmän kompromisseja ja toimivan kalatien rakentaminen on siten haasteellisempaa. Suunnitteluun kannattaa panostaa myös siksi, että epäonnistuneen kalatien säätäminen ja muuttaminen eivät aina onnistu toivotulla tavalla (Luke, Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin).

Jokieläimet ovat sopeutuneet jokien luonnonmukaisiin virtaamamuutoksiin. Virtaaman säännöstelyn seurauksena virtaaman vuotuinen, luonnonmukainen rytmisyys kuitenkin muuttuu. Keinotekoinen, ihmisen tarpeista lähtevä virtaamavaihtelu voi ylittää eliöiden sietokyvyn, minkä seurauksena eliöiden menestymismahdollisuudet voivat alentua merkittävästi. ELY-keskusten, vesivoimayhtiöiden ja muiden aihepiiriin toimijoiden parempi tietoisuus virtaamassäännöstelyn vaikutuksista virtavesikalojen menestykseen edesauttaa jokien säännöstelykäytäntöjen suunnittelua ja toteuttamista tulevaisuudessa kalojen elinmahdollisuuksien kannalta kestävämpää suuntaan (Luke, Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin).

Pohjapatojen aiheuttamat nousuesteet Pyhäjoen kalatalousalueella voidaan kunnostaa sijoittamalla kiviä padon alapuolelle. Tällöin veden korkeus padon yläpuolella kohoaa ja kaloille muodostuu vapaa kulkupatorakenteen ohi.

Kuva 12. Patokynnyksen kunnostustoimenpide Alånissa ennen toimenpidettä vasemmalla ja toimenpiteen jälkeen oikealla (Kuva: Loppuraportti Perämereen laskevia vesistöjä, Menetelmien kehittäminen ja ekologinen kunnostaminen, yhteenveto).

Valuma-alueiden vedenpidätyskyvyn tehostamiseen sekä hydrologisiin muutoksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Valuma-aluekunnostukset koko kalatalousalueelle. Kunnostukset kohdentuisivat maa- ja metsätalouden kiintoainekuormituksen vähentämiseen haitallisten ojitusten korjauksilla ja turvetuotantoalueilla saostusaltaiden toimivuuden tarkkailuun.

Vesistöjen kunnostusten yhteydessä olisi hyvä ottaa huomioon myös raputalouden ja rapujen suojelun tarpeet varsinkin vesistöjen latvaosien virtavesissä. Uoman kiveämiset ja ennallistamiset hyödyttävät yleensä myös rapua.

Tierumpujen uusimisten yhteydessä rumpujen asennuksessa ja mitoituksessa on otettava huomioon virtavesikalajien ja jokiravun tarpeet. Jokirapukantojen säilyminen ja tulevien kotiutusistutusten tuloksellisuus on suurelta osin riippuvainen vesienhoidon onnistumisesta latvavesillä ja etenkin maalta tulevan kuormituksen vähentämisestä.

Vesialueen omistajilta saatujen vastausten perusteella tarpeellisiksi kunnostustoimiksi todettiin Kosteikkojen ja saostusaltaiden teko isojen ojien varteen, järvillä isojen ojasuiden ruoppaaminen, kaislanniitto, virtavesikunnostukset, lahnakannan poistopyynti, järvikohtaisia kunnostussuunnitelmia, Piipsjärvi (pohjan puhdistus kannoista yms., vedenpinnan nosto), kosteikko Lampinnevalle ja kunnostetaan Myllynkoski.

Valuma-alueet on saatava kuntoon. Ojitusten osalta jokivarren alueita pitäisi tarkkailla mistä pääsee suodattamatonta vettä läpi, kosteikkojen rakentaminen, harjuksen paikallinen istuttaminen. Vesialueista hyvä huolenpito, esim. valuma-alueiden kartoitukset ja niihin liittyvät toimenpiteet sekä niiden seuranta. Virtavesikunnostukset; kutualueet, mätirasiaistutukset, metsä-/turveojien päästöjen vähentäminen. Järvikunnostukset; vesikasvien niitto, särkikalajien poistopyynti, kutupaikkojen turvaaminen petokaloille.

3.4.3. Suunnitelma istutuksista

Pyhäjoen kalatalousalueen sisävesiin on istutettu jo pidemmän aikaa siikaa, taimenta, kuhaa, kirjolohta ja harjusta. Näiden istutusten jatkaminen ei vaikeuta kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden toteuttamista eikä vaarana kohdevesistöjen kala- tai rapukannan elinvoimaisena säilymistä taikka luonnon monimuotoisuutta (kalastuslaki 74 §).

Pyyntikokoisen taimenen ja kirjolohen istuttaminen vesialueelle tulee arvioida tarkkaan, eikä niiden istuttaminen saa vaarantaa luontaisesti lisääntyviä kalakantoja. Tämä koskee myös kuhaa sellaisilla vesialueilla, joissa se ei kuulu alkuperäiseen lajistoon. Lähtökohtaisesti ELY-keskuksen istutuskantataulukko (Liite 4.) ohjaa myös kalatalousvelvoitteita sekä vuokravesistöjä. Kalatalousalue voi esittää tästä poikkeavaa käytäntöä (esim. käyttö- ja hoitosuunnitelmassa), jolloin asiasta voidaan neuvotella kalatalousviranomaisen kanssa. Velvoitesuunnitelmia hyväksyttäessä voidaan hyväksyä myös muita lajeja velvoitteiden vaihtolajeiksi. Taulukon tavoitteiden toteutumisessa voidaan soveltaa siirtymäaikaa, minkä pituus olisi

hyvä sisällyttää käyttö- ja hoitosuunnitelmaan (LAPELY, Ohjeistus istutettaviksi lajeiksi hyväksyttävistä kalakannoista Pohjois-Suomen vesistöissä).

Pyhäjoen vesistöalueen meritaimenistutuksiin Lestijoen kantaa, harjusistutuksiin ensisijaisesti paikallista kantaa, muutoin aiemmin käytettyjä kantoja, vaellussiikaistutuksiin Perämeren vaellussiikaa ja kuhaistutuksiin aiemmin käytössä olleita kantoja.

Liminkaojan vesistöalueelle meritaimenistutuksiin Lestijoen kantaa, anadromisen harjuksen harjusistutuksiin Liminkaojan harjusta ja vaellussiikaistutuksiin Perämeren vaellussiikaa.

Esitettyihin kantoihin voidaan tapauskohtaisesti harkita muutoksia. Muutokset eivät saa aiheuttaa haittaa vesistön alkuperäisille ja luontaisesti lisääntyville kannoille. Muutoksista neuvotellaan kalatalousalueen ja kalatalousviranomaisen kesken.

Jokirapujen istutuslupia myöntäessään ELY-keskusten tulee edellyttää, että käytettävien istukkaiden taudittomuus on riittävin toimin varmistettu. Jokirapujen istutukset/siirrot vaativat aina ELY-keskuksen luvan, myös vesistöjen sisäisissä istutuksissa/siirroissa. Tautiturvallisuuden vuoksi suositellaan viljeltyjen istukkaiden käyttöä. Koska jokirapuistukkaiden viljelytuotanto on nykyisellään varsin vähäistä, on toistaiseksi oltava mahdollista käyttää istutuksissa myös luonnonvesistä pyydettyjä istukkaita, joiden taudittomuus on varmistettu kunkin istutuserän osalta erikseen. Ruokaviraston taudittomiksi toteamia ja istutuslupan saaneita istukkaita olisi hyvä ennen mittavia istutuksia sumputtaa istutusvedessä sen toteamiseksi, ettei istutusvedessä ole rapuruttoa. Kalastuslain 51 § sumputuskielto ei koske tällaista tapausta, sillä tässä on kyse pikemminkin viivästetystä istutuksesta kuin rapujen säilyttämisestä (kansallinen rapustrategia 2017–2022).

Merijärven kalastuskunta istuttaa alueelleen harjusta.

Mieluskosken osakaskunta istuttaa kirjolohta Haralampeen.

Piipsjärven osakaskunta istuttaa kirjolohta Piurukkajärveen.

Lisäksi sisävesialueen osakaskunnat, muut vesialueiden omistajat ja seurakunnat istuttavat vesistöihinsä kalapoikasia.

Vesialueen omistajilta saadun palautteen mukaan sisämaahan tarvitaan kirjolohi-, harjus-, järvitaimen- ja siikaistutuksia.

3.4.4. Ehdotukset kalastuksen kehittämistoimenpiteiksi

Vesialueen omistajilta saatujen vastausten mukaan sisämaassa kalastusta haittaavia tekijöitä ovat: järvien rehevöityminen ja umpeenkasvu, talvinen hapenpuute, taloudelliset resurssit, kalojen makuhaitat, risukoituneet rannat, järvien mataluus, turvetuotannon vaikutukset, voimalaitoksien vedenkorkeuden voimakas säätely, järvien rehevöityminen ja kalastajien vanheneminen. Näitä edellä mainittuja asioita pitää kehittää parempaan suuntaan.

Toimenpiteet kalakantojen hoidon ja vesiensuojelun hyväksi toisivat lisää kalastusmatkailullista liiketoimintaa. Kalastusta kestävä kalakanta toisivat alueelle myös kalastusmatkailijoita. Järkevästi toteutettu istutustoiminta alueen luontaisilla kalalajeilla. Palvelurakenteiden verkostot; nuotiopaikat ja laavut, pysäköintipaikat, opasteet ja kalastussäännöt. Opastoiminnan mahdollistaminen ja suosittaminen. Veneenlaskupaikkoja ja muita vapaita ranta-alueita. Helposti saatavat kalastusluvut (nettilupa).

3.5. Suunnitelma kalastusta ja kalakantoja koskevan seurannan järjestämisestä

Kalastusta ja kalakantoja koskevien seurantatietojen perusteella arvioidaan kalastukselle ja kalakantojen tilalle asetettujen osatavoitteiden toteutumista. Tietoja voidaan tarvita myös muussa alueen kalatalouden liittyvässä suunnittelussa. Seurantatietojen saatavuudessa on puutteita.

Vapaa-ajankalastuksen saaliista ja kalastajamääristä Pyhäjoen kalatalousalueen sisämaasta ei ole saatavilla luotettavaa seurantatietoa. Saalistietoa tarvittaisiin esimerkiksi istutusten kannattavuuden sekä kalastuksen säätelytoimien tuloksellisuuden arviointiin. Vapaa-ajankalastusta koskeva tiedon kerääminen kalatalousalueittain on selkeä kehityskohde koko sisävesialueella. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 75/2019 ”Viehekalastus kalatalousalueilla” on suuntaa antava, mutta esimerkiksi saalistietojen vapaaehtoinen tallennus voi lisätä käyttökelpoisen tiedon määrää. Vapaa-ajankalastukseen kehitetään vastaavaa mobiilisovellusta kuin riistapuolella on jo käytössä (Oma riista vs. Oma kala). Vapakaalastuksen kohdalla myös valvonnan yhteyteen voisi olla mahdollista liittää jonkinlaista saalistietojen keruuta. Kalatalousalue seuraa näihin asioihin liittyvää kehitystä.

Kansallisen rapustrategian 2019–2022 tavoitteena on säilyttää elinvoimaiset jokirapukannat sekä mahdollisuuksien mukaan elvyttää heikkoja ja palauttaa hävinneitä kantoja. Keskeinen keino näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on määritellä jokiravun suoja-alueet, joissa jokirapukantoja elvytetään voimaperäisesti.

Jokiravun suoja-alueeksi on määritelty Pyhäjoen vesistöalue. Jokiravun suoja-alueilla voi olla yksittäisiä pienialaisia täplärapuesiintymiä, joiden tilaa seurataan ja niiden leviämistä rajoitetaan tai kanta hävitetään mahdollisuuksien mukaan.

Sisävesialueella olisi tarve toteuttaa esimerkiksi sähkökoekalastuksia, jotta saadaan tarkempaa tietoa kalakannoista ja niiden mahdollisesta lisääntymisestä. Kalastuslupiin olisi hyvä sisällyttää saalisilmoitusvelvollisuus, jotta saadaan täsmällisempää tietoa vapaa-ajankalastuksen saalismääristä ja saalislajeista. Ole-massa olevien rapukantojen seurantaa pitäisi tehostaa. Sitä kautta saataisiin tietoa, onko ravustusta mahdollisesti tarve säädellä vai onko ravustus kestävällä pohjalla.

4. Suunnitelma kalastuksenvalvonnan järjestämisestä

Kalastuksenvalvonnan päämäärä on kalastuksen laillisuuden ja luvallisuuden varmistaminen. Tavoitteena on tilanne, jossa kaikki kalastajat noudattavat kalastusta koskevia sääntöjä ja määräyksiä. Valvonnan tulee kohdistua tasapuolisesti ja kattavasti kaikkiin kalastajaryhmiin. Tällöin kalastajilla ja vesialueiden omistajilla on hyvä yhteinen motivaatio sitoutua noudattamaan sääntöjä ja määräyksiä sekä kehittää alueen kalastusta.

Kalastuksenvalvonnan kohteena ovat kalastuslain ja -asetuksen säännökset, ELY-keskuksen vahvistamat alueelliset kalastusmääräykset sekä paikalliset, alueelliset ja valtakunnalliset kalastusluvut ja mahdolliset paikalliset säännökset. Valvonnassa on syytä kiinnittää huomiota myös saaliiden asianmukaiseen käsittelyyn.

Kalastuksenvalvojien raportoinnista on saatava ainakin seuraavat tunnusluvut:

- Valvontatunnit
- Valvonnan aikana tarkastettujen kalastajien/pyydysten lukumäärät
- Luvatta kalastaneiden lukumäärä
- Epäiltyjen rikkomusten lukumäärä
- Huomautusten lukumäärä
- Tutkintapyyntöjen lukumäärä

Kalatalousalueelle tulee valita kalastuksenvalvonnan koordinaattori, jonka rooli valvonnan ohjaamisessa on tärkeä. Valvojien määrä tulee olla riittävä. Kalatalousalueen valvontaa voidaan toteuttaa esimerkiksi ostopalveluina Metsähallitukselta. Kalastuksenvalvojille täytyy antaa valtuutukset ja heidän kanssaan tehdään kirjalliset valvontasopimukset, joissa sovitaan valvonnan toimintatavoista, raportoinnista, käytävästä kalustosta, vakuutusturvasta ja vastuunjaoista. Jos myöhemmin nähdään tarpeelliseksi, valvontaa voidaan muuttaa ammattimaisempaan suuntaan keskittämällä valvontatehtäviä harvemmalle joukolle valvojia, joiden apuna voi olla joukko talkootyönä valvovia henkilöitä. Kalastuksenvalvojien käytössä tulisi olla sähköinen kalastuksenvalvontatyökalu (esimerkiksi Kalastuksenvalvoja). Sen avulla valvontareitit ja

valvontatapahtumien tiedot saadaan tallennettua sähköiseen muotoon jo vesillä. Mobiilisovelluksesta tulee saada selville kaikki edellä mainitut valvonnan seurantaan tarvittavat tunnusluvut. Samalla saadaan kerättyä paikkatietoa eri kalastusmuotojen sijoittumisesta alueelle.

Kalatalousalueen oma rahoitus ei riitä valvontaan, vaan siihen on oltava erillisrahoitus. Se tarvitaan tehokkaasti valvonnan toteuttamiseen.

Kalastuksenvalvonnan toteutumista seurataan kalastuksenvalvojien raportoinnin kautta. Kalatalousalueen ja kalastuksenvalvojien keskenään sopima raportointi ei kuitenkaan korvaa kalastuksenvalvojan lakisääteisiin velvollisuuksiin kuuluvia, ELY-keskukselle annettavia tapahtumailmoituksia.

Luvatta kalastaneiden osalta eritellään, mikä lupa on puuttunut tai onko kysymys lupaehtojen rikkomisesta. Kalastusrikkomukset eritellään esimerkiksi seuraaviin ryhmiin: rauhoitusaika- tai pyyntimittarikkomus, välineitä ja pyydyksiä koskevien määräysten rikkominen, pyydyksen merkintää koskeva rikkomus tai muu rikkomus.

Kalastuksenvalvonnan koordinaattori kokoaa valvojien raporteista vuosikohtaiset yhteenvedot. Yhteenvedojen avulla seurataan valvonnan volyymien toteutumista sekä sitä, miten erilaisten rikkomusten määrät suhteessa valvontatapahtumien määrään kehittyvät. Valvonnan ja siihen liittyvän tiedotuksen tavoitteena on rikkomusten suhteellisen määrän väheneminen. Mikäli rikkeet yleistyvät, harkitaan valvonnan resursien kasvattamista tai valvonnan selkeää painottamista ongelma-alueille.

Valvonnan tehostamiseksi kalatalousalue pyrkii suunnittelukaudella aktivoimaan osakaskuntia ja muita suurempien vesialueiden omistajia järjestämään omaa kalastuksenvalvontaa.

Lisätään sopimusalueiden omistajien ja valvojien välistä yhteistyötä valvonnassa havaittujen rikkomusten käsittelyn osalta. Omistajien tulee tehdä etukäteen päätökset siitä, miten kalastuksenvalvojan on toimitettava, jos alueella esiintyy luvaton kalastusta (muuta kuin kalastonhoitomaksun laiminlyönti). Luvaton kalastus on asianomistajarikos ja asianomistaja on vesialueen omistaja eli usein osakaskunta. Kalastuksenvalvojan tulee tietää, haluaako omistaja säännönmukaisesti tehdä rikkeistä pyynnön syytteen nostamisesta vai haluaako osakaskunta ilmoittaa poliisille vasta toistuvista rikkeistä. Tästä asiakokonaisuudesta omistajan (yleensä osakaskunnan kokouksen) on aiheellista tehdä selkeä kokouspäätös toimintaohjeeksi, joka toimitetaan kalatalousalueelle, joka ohjeistaa valvojia. Päätöksen toimittaminen tiedoksi kalatalousalueelle otetaan jatkossa mukaan rutiininomaisesti jo vesialueiden omistajien kanssa tehtäviin sopimuksiin.

Osittain edelliseen liittyen valvojille on syytä laatia yleisempäänkin käyttöön selkeät ohjeet siitä, miten kaikissa valvontatilanteissa toimitaan, kun rikkeitä havaitaan tai epäillään. Ohjeet sujuvoittavat valvojien toimintaa ja valvontaan saadaan yhtenäiset käytännöt. Kalatalousalueen hallituksen ja valvontakoordinaattorin laatimissa ohjeissa tulee esimerkiksi ohjeistaa, millaisten rikkeiden kohdalla pelkkä huomautuksen antaminen olisi riittävä toimenpide.

Kalatalousalueen valtuuttamien valvojien ohella kalastuksenvalvontaa suorittavat muun työn ohessa myös viranomaiset kuten rajavartiolaitos, Metsähallitus, poliisi ja ELY-keskus. Vapaaehtoisuuteen perustuvassa valvonnassa on toisinaan ongelmatilanteita ja virkavallan paikalle saaminen koetaan hankalaksi. Suomessa olisikin hyödyllistä siirtyä enemmän ammattimaisempaan kalastuksenvalvontaan.

5. Vaelluskalojen, uhanalaisten kalakantojen ja biologisen monimuotoisuuden huomioon ottaminen toimenpiteissä

Kalastuslain (379/2015) 36 § edellyttää, että kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma sisältää ehdotuksen vaelluskalojen ja uhanalaisten kalakantojen elinkierron sekä muun biologisen monimuotoisuuden turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä.

Pyhäjoen kalatalousalueella on voimassa vaelluskalavesistöjen rajoitukset. Vaelluskalavesistö on vesialue, jota vaelluskalat käyttävät keskeisenä vaellus- tai lisääntymisalueenaan. Vaelluskalavesistön koski- ja virta-alueella onkiminen ja pilkkiminen on kielletty, ja kiello koskee myös vesialueen omistajaa ja kalastusoikeuden haltijaa. Lisäksi viehekalastus on kielletty koski- ja virta-alueella ilman vesialueen omistajan tai kalastusoikeuden haltijan lupaa (kalastuslaki 7 §).

Onginta-, pilkintä- ja viehekalastusrajoituksia ei ole esim. järviolueilla tai hitaasti virtaavilla suvantoalueilla. Reittivesissä osa järvien välisistä salmista saattaa olla osan aikaa vuodesta kalastuslain 4 §, 4 kohdan mukaisia koski- ja virta-alueita. Huom. koski- ja virta-alueiden laajuus tai sijainti saattaa muuttua vesistön virtaamaan muutoksen yhteydessä. Koski- ja virta-alueella tarkoitetaan vesistön sellaista aluetta, jossa vesi virtaa silmin havaittavasti alavirtaan päin ja virtapaikan ylävesi on alavettä ylempänä (kalastuslaki 4 §).

Vaelluskalavesistöön kuuluvassa joessa kalastus verkolla on kielletty elokuun 15. päivästä marraskuun 30. päivään (kalastusasetus 12 §).

Merialueella alueen vaelluskalakantoja turvataan jokisuiden lakisääteisillä kalastuskieltoalueilla ja kalaväylillä. Meritaimenen suojelu- ja kotiuttamistoimia toteutetaan alueen jokivesistöissä. Kalatalousalueen vaelluskalajoissa tehdään suunnittelukaudella toimia vaelluskalojen kulkumahdollisuuksien parantamiseksi. Koskialueiden kunnostuksia jatketaan ja valuma-alueiden kunnostustarpeita kartoitetaan. Istutussuunnitelma ohjaa käyttämään istutuksissa lähialueen kalakantoja, jotka ovat sopeutuneet alueen olosuhteisiin.

Pyhäjoen kalatalousalueella noudatetaan kalastuslain ja -asetuksen mukaisia rajoituksia. Suunnittelukaudella kartoitetaan tarve mahdolliselle suunnitelmalle, missä vaelluskalojen ja uhanalaisten kalakantojen tarpeet otetaan huomioon.

Rajoitusalue	Säätelyn kesto	Kalastusrajoitus	Suosittelun laajuus, etäisyys tai syvyys	Laajuus, etäisyys tai syvyys vähintään
Emokalojen pyyntipaikat	Koko vuosi	Kaikki kalastus kielletty (rauhotuspiiri)	1 ha vesialuetta / 20 m kuturantaa 1 ha vesialuetta / 1 a kutukarikkoa	1 ha vesialuetta / 20 m kuturantaa 1 ha vesialuetta / 1 a kutukarikkoa
Muut tunnetut lisääntymisalueet	Huhti-toukokuu	Kaikki kalastus kielletty	1 ha vesialuetta/ 20 m kuturantaa 1 ha vesialuetta/ 1 a kutukarikkoa	1 ha vesialuetta/ 20 m kuturantaa 1 ha vesialuetta/ 1 a kutukarikkoa
Istutusalueet	Koko vuosi	Kaikki kalastus kielletty (rauhotuspiiri)	1 ha vesialuetta / 20 m rantaa 1 ha vesialuetta / 1 a karikkoa	50 m lähempänä rantaa tai karia / alle 3 m vedessä
Kunnostetut poikastuotantoalueet	Koko vuosi	Kaikki kalastus kielletty (rauhotuspiiri)	1 ha vesialuetta / 20 m rantaa 1 ha vesialuetta / 1 a karikkoa	50 m lähempänä rantaa tai karia / alle 3 m vedessä
Muut tunnetut elinalueet (syönnös- ja talveh-timisalueet)	Huhti-toukokuu Syys-lokakuu	Kaikki kalastus kielletty	1 ha vesialuetta / 20 m rantaa 1 ha vesialuetta / 1 a karikkoa	50 m lähempänä rantaa tai karia / alle 3 m vedessä

Kuva 13. Suositeltavat kalastuksensääteelytoimet meriharjuksen kannanhoitoalueilla. Vähimmäissyvyys tarkoittaa ajantasaisen rannikkokartan 3 m syvyyskäyrää matalampia vesialueita (Kuva: Meriharjuksen hoitosuunnitelma Osa 2. Tavoitteet ja toimenpiteet).

6. Täpläravun ja muiden vieraslajien huomioon ottaminen toimenpiteissä

Pyhäjoen kalatalousalueen rannikkovesissä esiintyy mustatäplätokkoa. Haittavaikutukset voivat olla merkittäviä, koska aggressiivisena lajina se syrjäyttää muita kalalajeja. Mustatäplätokkojen runsastumista seurataan kaupallisille kalastajille suunnattujen kyselyiden ohessa.

Luvatonta täplärapujen levittämistä alueelle pyritään estämään neuvonnan ja tiedotuksen tehostamisella. Täplärapuja ei saa viljellä tai istuttaa luonnonvesiin, eikä niitä saa missään tilanteessa lyhytaikaisesti sumputtaa pyyntialueensa ulkopuolella. Seurataan täpläravun levinneisyyttä vieraslajistrategian edellyttämällä tavalla. Huolehditaan yhteistyössä vesialueen omistajien kanssa, että jokirapujen suoja- ja hoitoalueilla:

- poistetaan uudet täplärapuesiintymät mahdollisimman nopeasti ennen kuin ne leviävät laajemmalle (vieraslajilaki 4 §).
- jos hävittäminen ei onnistu tai sen voidaan ennakolta arvioida edellyttävän kohtuuttomia kustannuksia, täplärapukannan kasvua ja leviämistä estetään suunnitelmallisesti ja tehokkaasti (kansallinen rapustrategia 2019–2022).

Rapuruton leviämisen estämiseksi krooniset rapuruttovedet tulee merkitä rapurutosta varoittavin tauluin esim. veneenlaskupaikoille, uimarannoille ja venesatamiin. Tällöin veneilijät, kalastajat ja uimarit eivät tietämättään siirrä rapuruttoa eri vesialueiden välillä. Elävien kalojen kuljetuksissa on huomioitava vesistöt, jotka voivat sisältää rapuruton uimaitiöitä. Kuolleiden tai sairaaksi epäiltyjen rapujen toimittamista tutkittavaksi Ruokavirastolle tulee edistää myös ravustuskauden ulkopuolella. Tiedotus rapuruttotapauksissa kuuluu kalatalousviranomaiselle, joka tuntee paikalliset olosuhteet ja toimijat.

Mahdollisista muista vieraslajihavainnoista pyydetään ilmoittamaan vieraslaji.fi-sivustolle ja kalatalousalueelle, joka tiedottaa havainnoista tulevilla kokouksissa.

7. Ehdotus kalastonhoitomaksuina kerättävien varojen omistajakorvauksiin käytettävän osuuden jakamiseksi

Kalatalousalue jakaa omistajakorvaukset Kalpan (Kalatalousalueiden sähköiset palvelut) avulla. Palvelu sisältää alueen tiedot vesikiinteistöistä ja niiden omistajista, osin tiedot ovat tosin puutteellisia. Kalatalousalueelle järjestelmä on maksuton ja käyttöoikeudet ovat toiminnanjohtajalla.

Vesienomistajille jaetaan korvaus, joka perustuu maksullisten yleiskalastusoikeuksien käyttöön kalavesillä sekä kalastusopastointiin. Yleiskalastusoikeudeksi katsotaan viehekalastus; heittokalastus tai vetouistelu yhdellä vavalla ja yhdellä siimalla. Kalatalousalue päättää varojen jakamisperiaatteesta kevään yleiskokouksessa. Jakoperuste koskee korvausta, jota on kerätty edellisenä vuonna ja josta ELY-keskus antaa päätöksen kuluvana vuonna. Jako tapahtuu edellisen vuoden joulukuun viimeisen päivän omistussuhteiden ja edellisen vuoden kalastusrajoitusten mukaisesti.

Kalpassa määritellään kalatalousalueelle kalastusrasitusta kuvaava perusarvo (arvot 0–5). Alueet, jossa yleiskalastus on kielletty koko vuoden Kalastusrajoitus.fi-palvelussa, saavat automaattisesti arvon nolla. Tiedot viehekalastusrasituksen jakaantumisesta Pyhäjoen kalatalousalueella eivät ole vielä riittävän tarkasti tiedossa. Niinpä olisi aluksi järkevää sopia sama perusarvo kaikille alueille. Tarkemmat rasituskertoimien arvot voidaan määritellä myöhemmin, kun Kalpa-järjestelmä on käytössä ja rasituskertoimien osalta saadaan tarkempia alueellisia tietoja.

Jos vesialueen omistajalle jaossa tuleva summa on enintään 50 euroa, varoja ei jaeta omistajalle, vaan ne jäävät kalatalousalueelle käytettäväksi kalakantojen hoitotyöhön. Omistajan on korvausten maksamista varten ilmoitettava kalatalousalueelle kalastuslain 84 §:n mukaiset tiedot. Mikäli palautus ylittää 50 euroa, mutta palautukseen oikeutetun vesialueen omistus- tai tilitiedot eivät ole kalatalousalueen tiedossa, jäävät vanhentuneet varat (3 vuotta) kalatalousalueen tilille tilittämättömiin varoihin (kalastuslaki 85 §).

8. Alueellinen edunvalvonta

Rehevöityminen aiheuttaa etenkin merialueella ongelmia kalakannoille ja kalastukselle. Kalatalousalue ei voi omilla toimillaan merkittävästi vaikuttaa alueelle tulevan ravinnekuormituksen määriin. On kuitenkin tärkeää, että kalatalousalue tuo omia näkökantojaan esille ja pyrkii vaikuttamaan esimerkiksi lausuntojen avulla alueelle suunniteltaviin ympäristön tilaan vaikuttaviin hankkeisiin ja erityisesti vesien- ja merenhoidon kuuden vuoden välein päivitettävien toimenpiteiden suunnitteluun. Samoin kalatalousalue ottaa kantaa lausunnoilla mm. hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamiin vahinkoihin.

Kalatalousalue osallistuu myös Pohjois-Pohjanmaan vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmien työskentelyyn. Kalatalousalueella olevista yhteistarkkailuista tulee raportoida kalatalousalueelle, jonka on hyvä pyrkiä vaikuttamaan niiden sisältöön. Silloin tarkkailuista saataisiin jatkossa paremmin kalatalousaluetta hyödyttävää tietoa vesialueista, kalastuksesta ja kalakannoista.

Kalatalousalue osallistuu Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kalataloudellisen yhteistyöryhmän työskentelyyn.

9. Suunnitelma viestinnästä

Tehokkaassa kalatalousaluetoiminnassa on viestinnällä suuri merkitys ja se pitää segmentoida oikein. Digitalisaation käyttöön ottamiseen tulee olla valmiudet niin kalatalousalueella kuin sen yhteistyökumppaneillakin. Tehokkaalla sisäisellä viestinnällä pidetään kalatalousalueen hallitus ja kalastuksenvälvojat ajan tasalla kalatalousaluetta koskevissa asioissa. Ulkoinen viestintä lisää kalatalousalueen näkyvyyttä. Tavoite on, että kalatalousalueen toimintaan liittyvä viestintä toimii tehokkaasti ja tukee eri sidosryhmien välistä vuoropuhelua sekä tavoitetilan ja osatavoitteiden saavuttamista.

Viestintä on kaksisuuntaista, siksi on myös tärkeää, että vesienomistajat pitävät kalatalousalueen ajan tasalla muun muassa yhteystiedoistaan, lupamyynnistään, kalastusmääräyksistään, kunnostuksistaan, omista kalastuksenvälvojista ja muista päätöksistään.

Viestinnän päävastuu on kalatalousalueen hallituksella. Pitkäaikaisena tavoitteena on saavuttaa kalatalousalueella avoimen viestimisen kulttuuri. Se tarkoittaa, että myös kalatalousalueen hallituksen jäsenet osallistuvat viestintään, vaikka päävastuu olisikin yhdellä henkilöllä.

Sisäisessä viestinnässä kerrotaan muun muassa hallinnollisista asioista. Tärkeitä sisäisen viestinnän kohderyhmiä ovat hallitus, kalastuksenvälvojat ja muut toimihenkilöt. Sisäisen viestinnän kanavia ovat mm. suora henkilökohtainen yhteydenpito, sähköposti, WhatsApp ja kokoukset (sekä fyysiset että etäkokoukset).

Ulkoinen viestintä kohdistuu esimerkiksi kalastussäädöksiin, kalastuslupa-asioihin, kalastusmahdollisuuksista kertomiseen ja kalatalousalueen tekemiin päätöksiin. Ulkoisen viestinnän kohderyhmiä ovat mm. osakaskunnat ja muut vesialueiden omistajat, naapureina olevat kalatalousalueet, kalastajat, kunnat ja kaupungit, järjestöt, tiedotusvälineet ja viranomaiset. Ulkoisen viestinnän kanavia ovat mm. tiedotteet, sosiaalinen media, koulutustilaisuudet, esitteet, juttujen tarjoaminen paikallislehdille sekä kuntien ilmoitustaulut ja tiedotuskirjeet.

Viestinnällä kerrotaan kalatalousalueen toiminnasta, voimassa olevasta paikallisesta säätelystä, kalastuksen valvonnasta, omistajille jaettavista omistajakorvauksista, kalastusmahdollisuuksista, paikallisista luvista ja niiden myynnistä ja voimassa olevista kalastussäädöksistä.

10. Käyttö- ja hoitosuunnitelman toimeenpano

Käyttö- ja hoitosuunnitelman toteuttamisesta vastaavat yhdessä kalatalousalue, kalastusoikeuden haltijat ja viranomaiset. Osakaskuntien ja yksityisten vesialueiden omistajien on järjestettävä oman vesialueensa kalastusta ja hoitoa käyttö- ja hoitosuunnitelman mukaisesti ja viranomaisten on otettava suunnitelman

linjaukset huomioon. ELY-keskus toimeenpanee sellaiset alueelliset säätelytoimenpiteet, joiden soveltaminen edellyttää ELY-keskuksen päätöstä.

Käyttö- ja hoitosuunnitelman tehokas toimeenpano on ennen kaikkea riippuvainen riittävästä rahoituksesta. Käyttö- ja hoitosuunnitelman tunnettavuutta ja vaikuttavuutta on laajennettava myös yhteiskunta-vaikuttamisen tasolle, jotta suunnitelmassa asetetut tavoitteet saavutetaan. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää myös nykyistä selkeästi suurempaa julkista rahoitusta (esimerkiksi edistämishankerahat), tallootyönä käyttö- ja hoitosuunnitelman toimeenpano ei onnistu.

Toimeenpanoon liittyy monia vuosittain tarkentuvia käytännön toimia, joiden yksityiskohdat, aikataulut ja toteuttamisvastuut kuvataan kalatalousalueen toimintasuunnitelmassa. Näihin kuuluvat mm. julkisen rahoituksen järjestäminen (esimerkiksi edistämishankerahat), kalastussääntöjen kokoaminen, kunnostusten järjestäminen, istutukset, yhteistyö- ja palvelusopimusten teko, viestintä, kalastuksenvalvonta, edunvalvonta, lausuntojen antaminen ja osallistuminen eri yhteistyöryhmiin.

Käytännön toimet ja niiden kytkentä käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteisiin koostetaan vuosittain toimintakertomukseen. Jatkuva toimenpiteiden seuranta antaa myös tietoa käyttö- ja hoitosuunnittelun vaikuttavuuden arviointiin ja suunnitelman päivitystarpeeseen.

11. Vaikuttavuuden arviointi ja suunnitelman päivitys

Käyttö- ja hoitosuunnitelman vaikuttavuutta arvioidaan siinä asetettujen kalastukseen ja kalakantoihin liittyvien tavoitteiden toteutumisen perusteella. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan kahdessa osiossa siten, että ensimmäisen arviointikierroksen tulokset ovat käytettävissä vuoden 2024 yleiskokouksessa ja toisen arviointikierroksen tulokset vuoden 2026 yleiskokouksessa. Hallitus tekee arvioinneista yhteenvedot ja esittää arviointien tulokset ja niistä mahdollisesti seuraavat toimet kalatalousalueen yleiskokouksen lisäksi myös ko. vuosien vuosikertomuksissa.

Keskeisten kalakantojen tilatavoitetta (osatavoite 1) arvioidaan ainakin vielä ensimmäisessä arvioinnissa kaupallisten kalastajien saaliiden perusteella paremman aineiston puuttuessa. Tilanne on kunnossa, jos kaupallisen kalastuksen saaliille asetetut tavoitteet täyttyvät. Jos tavoitteet eivät täyty, arvioidaan, joutuuko tilanne pelkästään kalastuksen selkeästä vähenemisestä vai todennäköisemmin myös kalakantojen heikkenemisestä. Jos ilmenee selviä viitteitä kalakantojen heikkenemisestä, keinot tilanteen korjaamiseksi harkitaan tilanteen mukaan ja päivitetään käyttö- ja hoitosuunnitelmaan.

Kalakantojen tilaa ja vapaa-ajankalastuksen saaliita koskevien tietojen määrän ja laadun kehittämistä koskevien tavoitteiden (osatavoitteet 2 ja 6) edistymistä seurataan sekä ensimmäisessä että toisessa arvioinnissa. Mikäli edistymistä ei ole tapahtunut, etsitään arviointien yhteydessä uusia keinoja tietojen lisäämiseksi yhteistyössä lähialueen muiden kalatalousalueiden sekä muiden toimijoiden kanssa. Uudet keinot päivitetään käyttö- ja hoitosuunnitelmaan.

Kaupallista kalastusta koskevien tavoitteiden (osatavoite 3) toteutumista arvioidaan yhtenä kokonaisuutena. Mikäli ensimmäiseen arviointiin mennessä pääosa tavoitteen mittareista ei ole toteutumassa, haastatellaan riittävä joukko I- ja II-ryhmän kalastajia ja selvitetään kaupallisen kalastuksen ongelmakohtia ja esteitä kalastuksen lisäämiselle. Tietojen perusteella etsitään tehokkaampia toimia tilanteen parantamiseksi ja päivitetään toimet myös käyttö- ja hoitosuunnitelmaan. Tai todetaan, että tilanteeseen on vaikea vaikuttaa pelkästään kalatalousalueen toimilla. Vastaava arviointi tehdään myös toisella arviointikierroksella.

Vapaa-ajankalastukseen liittyvän tavoitteen (osatavoite 4) toteutumisen mittareita tarkennetaan myöhemmin. Mittaamisen edellytykset paranevat, jos saadaan koko alueelle säännöllisesti toistuva vapaa-ajankalastajille suunnattu kalastuskysely.

Hylkeiden aiheuttamien haittojen vähenemiseen liittyvän tavoitteen (osatavoite 7) toteutumista arvioidaan kalastajahaastatteluiden perusteella. Jos tavoitteeseen ei päästä, eli ongelmat jatkuvat entisellään tai pahenevat, pyritään etsimään tehokkaampia keinoja haittojen vähentämiseen.

Rannikkoalueen yhteistoiminnan lisäämiseen ja yhtenäislupa-alueen muodostumiseen liittyvän tavoitteen (osatavoite 5) toteutumista seurataan ensimmäisessä arvioinnissa yhtenäislupa-alueen pinta-alan kehityksenä ja myydyjen lupien tuotoilla. Mikäli tavoitetta ei saavuteta, haastatellaan pinta-alaltaan suurimpien osakaskuntien ja muiden vesialueiden edustajia ja selvitetään esteitä yhtenäislupa-alueen muodostumiselle. Tietojen perusteella etsitään tehokkaampia tapoja, joilla yhtenäislupa-alue saataisiin muodostettua ja keinot päivitetään käyttö- ja hoitosuunnitelmaan.

Kalatalousalueen joki- ja järviolueen yhteistoiminnan lisäämiseen ja yhtenäislupa-alueiden muodostumiseen liittyvän tavoitteen (osatavoite 5) toteutumista seurataan ensimmäisessä arvioinnissa vesialueiden yhteistoiminnassa saavutetun edistymisen perusteella eli järjestäytyneiden osakaskuntien määrien ja pinta-alan kehityksenä. Mikäli tavoitetta ei saavuteta, haastatellaan pinta-alaltaan suurimpien järjestäytymättömien osakaskuntien edustajia ja selvitetään esteitä järjestäytymiselle. Tietojen perusteella etsitään tehokkaampia tapoja, joilla osakaskuntia kannustetaan yhdistymään ja keinot päivitetään käyttö- ja hoitosuunnitelmaan. Toisella arviointikierroksella seurataan järjestäytyneiden osakaskuntien yhteispinta-alan lisäksi myös yhtenäislupa-alueiden muodostumista. Mikäli toiseen arviointiin mennessä ei muodostu uusia vapaa-ajankalastuksen yhtenäislupa-alueita, tehdään vesialueiden omistajien haastatteluun perustuva selvitys yhtenäislupa-alueiden muodostumisen esteistä ja pyritään tulosten perusteella ratkaisemaan ongelmia.

Mikäli kalakantojen tila tai kalastus muuttuu niin paljon, että tavoitetila ja keskinäiset osatavoitteet eivät toteudu tai eivät ole enää mahdollisia, kalatalousalueen on tehtävä aloite käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden muuttamiseksi tai päivittämiseksi. Myös uusien ja toiminnan kannalta oleellisten tietojen käyttöön saaminen saattaa aiheuttaa tarpeen päivittää suunnitelmaa muulloinkin kuin tavoitteiden toteutumisen arvioinnin yhteydessä.

Kalastuksenvalvontaan, edunvalvontaan ja viestintään liittyvien toiminnallisten tavoitteiden suunnittelu ja toteutumisen seuranta tapahtuu vuositasolla.

12. Kirjallisuus ja muu lähdeaineisto

- Auvinen, H; Erkamo, E; Erkinaro, J; Eskelinen, P; Heikinheimo, O; Huusko, A; Huusko, R; Hyvärinen, P; Jaukkuri, M; Kangas, K; Keinänen, M; Keskinen, T; Kolari, I; Koljonen, M-L; Korhonen, P; Lappalainen, A; Mäki-Petäys, A; Olin, M; Orell, P; Pakarinen, T; Piironen, J; Raitaniemi, J; Rask, M; Romakkaniemi, A; Ruuhijärvi, J; Salmi, P; Salminen, M; Salonen, E; Saura, A; Savikko, A; Setälä, J; Sutela, T; Tulonen, J; Urho, L; Veneranta, L. ja Vähä, V. (Luonnonvarakeskus), Kuikka, S. ja Lehtonen H. (Helsingin yliopisto), Vainikka, A. (Itä-Suomen yliopisto), Marjomäki, T. J. ja Syrjänen, J. (Jyväskylän yliopisto), Fredrikson J. (Kalatalouden Keskusliitto), Marttila, M. (Lapin ELY-keskus), Hellsten, S. ja Marttunen, M. (Suomen ympäristökeskus) 2019. Kalavarojen käyttö ja hoito B. Luonnonvarakeskus, Luke.
- Broman, Anders; Nordblad, Fredrik; Johansson, Magnus; Becher, Marina; Sohlenius, Gustav; Öhrling, Christian; Boman, Anton; Josefsson, Sarah; Mattbäck, Stefan; Lindström, Carola; Olide, Carolina; Liwata-Kenttälä, Pauliina; Huusko, Ari; Jokikokko, Erkki; van der Meer, Olli; Lahti, Markku ja Kangas Marko 2019. Perämereen laskevia vesistöjä - menetelmien kehittäminen ja ekologinen kunnostaminen, loppuraportti. Länsstyrelsen i Norrbottens län, julkaisusarja 6/2019.
- Erkamo Esa, Tulonen Jouni ja Kirjavainen Jorma 2019. Kansallinen rapustrategia 2019–2022. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019:4.
- Eskelinen, P. & Mikkola, J. 2019. Viehekalastus kalatalousalueilla. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 75/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki.

- Happonen Lauri, Vatanen Sauli, Hynninen Mikko, Kervinen Jouni & Haikonen Ari 2021. Fennovoiman ydinvoimahankkeen rakentamisen aikainen kalataloustarkkailu vuonna 2020. Kala- ja vesitutkimus Oy.
- <https://www.luke.fi> -sivusto.
- <https://www.metsa.fi> -sivusto.
- <https://paikkatieto.ymparisto.fi> -sivusto.
- <https://www.syke.fi> -sivusto
- <https://www.ymparisto.fi> -sivusto.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus.
- Kallio, Tuomas; Malinen, Rauno; Rönkä, Olli; Bonn, Christine; Salminen, Pekka; Jutila Henri ja Lindberg Walter 2019. Merialuesuunnittelu - Pohjoisen Selkämeren, Merenkurkun ja Perämeren suunnittelu-alueen ominaispiirteet 1.4.2019. Euroopan meri- ja kalatalousrahasto.
- Keränen, Pekka A. 2015. Meriharjuksen hoitosuunnitelma Osa 2. Tavoitteet ja toimenpiteet. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja.
- Koljonen, M.-L., Veneranta, L., Kallio-Nyberg, I., Koskiniemi, J. & Jokikokko, E. 2019. Pohjanlahden siikakantojen perinnöllinen erilaistuminen ja merialueen siikasaaliiden alkuperä. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 56/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki.
- Kosunen Niina ja Mikkola Ida 2017. Selvitys Suomen alle 5 MW vesivoimalaitosten sekä niihin välittömästi liittyvien säännöstelyhankkeiden vesilain mukaisten lupien kalatalousvelvoitteista. Linnunmaa Oy.
- Laine, Anne (toim.); Ekholm-Peltonen Maria; Heikkinen Mirja; Moilanen Elli; Kangaskokko Juha; Nuortimo Elina; Rintala Jaana; Tertsunen Jeremi; Torvinen Satu; Tuohino Jukka ja Virtanen Kimmo 2015. Vesien tila hyväksi yhdessä. Oulujoen-Iijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosiksi 2016–2021. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, raportteja 76/2015.
- Laitala Heikki 2019. Pyhäjoen yhteistarkkailu osa III kalataloustarkkailu 2018. Eurofins Ahma Oy.
- Lapin ELY-keskus 2021. Ohjeistus - Pohjois-Suomen istutettavat kalakannat.
- Lappalainen, Antti; Kuningas, Sanna; Paloheimo, Aurora; Lindholm, Gabi ja Lönnroth, Malin 2019. Ehdotus Porvoon-Sipoon kalatalousalueen merialueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi. Luonnonvarakeskus, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 53/2019.
- Lappalainen, A., Veneranta, L., Kuningas, S., Olin, M. & Aronsuu, K. 2021. Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki.
- Lappalainen, Juho; Kurvinen, Lasse ja Kuismanen, Lauri, toim. 2020. Suomen ekologisesti merkittävät vedenalaiset meriluontoalueet (EMMA) – Finlands ekologiskt betydelsefulla marina undervattensmiljöer (EMMA). Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8/2020.
- Leinonen, T.; Kallio-Nyberg, I.; Koljonen, M.-L.; Veneranta, L. & Jokikokko, E. 2020. Pohjanlahden siikakantojen vaelluserot ja ikäluokkien kokoerot: Siikakantojen ekologisten ominaisuuksien tutkimus geneettisen kannantunnistuksen avulla. Luonnonvarakeskus, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 51/2020.
- Louhi, P.; Marttila, M.; Orell, P.; Artell, J.; Erkinaro, J.; Hiedanpää, J.; Huusko, A.; Huusko, R.; Hyvärinen, P.; Jaukkuri, M.; Juutinen, A.; Karjalainen, T. P.; Kaukoranta, M.; Marttila, H.; Marttunen, M.; Mellanoura, J.; Mustonen, K.-R.; Piironen, J.; Romakkaniemi, A.; Rotko, P.; Saura, A.; Sutela, T. ja Vehanen, T. 2019. Vaelluskalojen palauttaminen rakennettuihin jokiin: Rakennettujen jokien tutkimustuloksia vuosilta 2011–2018. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 55/2019. Luonnonvarakeskus.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2012. Kansallinen kalatiestrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 8.3.2012.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2015. Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia 2020 Itämeren alueelle. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2/2015.

- Merijärven kalastuskunnan kotisivut (<https://www.pyhankoski.com>).
- Nikula Ari ja Taskila Eero 2016. Vapo Oy, Puuronevan tarkkailu 2014–2015. Pöyry Finland Oy.
- Nouseva Rannikkoseutu ry, toim. 2010. Perämeren rannikon kalasatamat, nykytila – kehittämistarpeet. Nouseva Rannikkoseutu ry, Perämeren Kalatalousyhteisöjen Liitto ry.
- Ojala, Kari 2000. Pyhäjokialueen luontopaikkaopas.
- Olin, Sini, toim. 2013. Vesien kunnostusstrategia. Ympäristöministeriö, Ympäristöministeriön raportteja 9/2013.
- Perämeren Kalatalousyhteisöjen Liitto ry 2020. Kyselyt Pyhäjoen kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmasta vesialueen omistajille, kaupallisille kalastajille, ohjelmapalveluyrittäjille, Suomen vapaa-ajankalastajille ja Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiirille.
- Perämeri Life – Yhteisen meren puolesta (<https://docplayer.fi/23764677-Perameri-life-yhteisen-meren-puolesta.html>).
- Rauhala Elias 2021. Muistio kalastuslain 14 §:n tulkinnasta ja käyvän hinnan määritelmästä käyttö- ja hoitosuunnitelman yhteydessä. Kalatalouden Keskusliitto.
- Valtioneuvoston asetus kalastusasetuksen muuttamisesta 451/2013.
- Valtioneuvoston asetus kalastuksesta 1360/2015.
- Ympäristöministeriö 2021. Jokihelmisimpukan eli raakun suojelun strategia ja toimenpidesuunnitelma 2020–2030. Ympäristöministeriö, Ympäristöministeriön julkaisuja 2021:4.

LIITTEET

Liite 1. Osatavoitteet

Osatavoite 1.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Kalastukselle keskeisten lajien kannat pysyvät elinvoimaisina	1–5 v.	Kalakantojen tilaa seurataan ja hoidetaan. Tarvittaessa kalastuksen säätely	Seuranta kaupallisen kalastuksen saalistiedoista, vapaa-ajankalastuksen saalistiedot tulevaisuudessa Oma kalasta
Osatavoite 2.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Kalakannoista saadaan suunnittelukaudella tietoa, jolla arvioidaan ohjaus ja hoitotoimien toimivuutta	1–5 v.	Tutkimushankkeiden edistäminen	Asiantuntija-arviot
Osatavoite 3.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Kaupallisen kalastuksen houkuttelevuus ja toimintaedellytykset paranevat	1–5 v.	Kaupalliselle kalastukselle aiheutuvien haittojen vähentäminen (rannikolla hyljehaitat, sisämaassa pyydyksiä likaavat valumavedet ja vedensäännöstelystä johtuvat vedenkorkeuden voimakkaat muutokset).	Kalastajamäärät ja saaliit
Osatavoite 4.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Alue säilyy ja kehittyy kiinnostavana vapaa-ajankalastuksen kohteena	1–5 v.	Yhteislupa-alueet, vetovoimaiset/kestävät kalakanat, lupien helppo saatavuus, koululaisille, nuorille ja erityisryhmille suunnatut tapahtumat	Tulevaisuudessa Oma kala -tietojärjestelmä
Osatavoite 5.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Yhtenäislupa-alueen muodostaminen (rannikkoalue)	1–5 v.	Vesialueiden omistajien yhtenäislupa-alueiden muodostaminen	Yhtenäislupa-alueen pinta-alan kehitys ja myydyt lupatulot
Osakaskuntien ja muiden omistajayksiköiden järjestäytyminen ja vesialueiden yhdistäminen isompiin kokonaisuuksiin (joki- ja järvialue)	1–5 v.	Osakaskuntien aktivointi järjestäytymiseen ja yhdistymiseen, osakaskuntien ja yksityisten vesialueiden omistajien yhteystietojen keruu	Ensivaiheessa järjestäytyneiden osakaskuntien pinta-alan kehittymisellä, jatkossa yhtenäislupa-alueiden pinta-alan kehityksenä
Osatavoite 6.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Kalatalousalue tuntee alueen kalastajarakenteen heidän saaliinsa	1–5 v.	Sähköisten saalistietojen keruujärjestelmien kehityksen seuranta	Asiantuntija-arviot
Osatavoite 7.	Aika (vuosi)	Keinot	Mittarit
Hylkeiden ja merimetsojen aiheuttavat haitat kalastukselle vähenevät	1–5 v.	Hyljekiintiöiden kasvattaminen kalastusta kestäväälle tasolle, seurataan hyljekarkoittimissa tapahtuvaa kehitystä	Alueen I-luokan kalastajien haastattelut

Liite 2. Pyhäjoen kalatalousalueen saatekirje ELY-keskukselle

Saatekirje

Pyhäjoen kalatalousalue esittää ELY-keskukselle, että se hyväksyy kalastuslain 37 § nojalla oheisen suunnitelmaluonnoksen Pyhäjoen kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi. Suunnitelma on käsitelty ja hyväksytty Pyhäjoen kalatalousalueen ylimääräisessä yleiskokouksessa 16.12.2021 kalatalousalueen ehdotukseksi kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaksi.

Liite 3. Yhteenveto lajikohtaisesta nykysäätelystä, uusista lisäsäätelysuosituksista ja muista suosituksista.

Laji	Nykysäätely	Lisäsäätelysuosituksia	Muut suositukset
Ahven	Ei säätelyä.	Lisääntymisaikaisia kalastuskieltoja tärkeimmille lisääntymisalueille.	Suurikokoisten yksilöiden vapauttamisen suositus.
Hauki	Ei mainittavaa säätelyä. Muutamia paikallisia rauhoituspiirejä.	Lisääntymisaikaisia kalastuskieltoja tärkeimmille lisääntymisalueille. Joissain tilanteissa mahdollisesti päiväkohtaiset saalisikiintiöt tai ylä- / välimittasäätely.	
Made	Ei säätelyä. Pilkintä maderahalla kielletty.	Ei lisäsuosituksia.	Kantojen heikentymisen syitä tulisi selvittää.
Kampela	Ei säätelyä	Ei lisäsuosituksia.	
Nahkiainen	Rauhoitus 1.4.–15.8 (kalastusasetus), lisäksi paikallisia säätelytoimia.	Kalastuksen säätelyn aiempaa laajempi-alainen suunnittelu kalatalousalueiden yhteistyössä.	Ylisiirtojen suuntaaminen alueille, joissa niistä on suurin hyöty. Toiminnan tuloksellisuuden selvittäminen
Lahna & särki	Ei säätelyä.	Ei lisäsuosituksia.	Jos pyynti tehostuu, kantojen tilan seuranta syytä aloittaa (kaupallisen saaliin näytteenotto)
Kuha	Alamitta. Muutamia paikallisia rauhoituspiirejä. Alueellisia/paikallisia verkkojen silmäkokorajoituksia.	Verkkojen silmäkokorajoitukset vastamaan alamittoja, erityisesti Saaristomerellä. Lisääntymisaikaisia kalastuskieltoja tärkeimmille lisääntymisalueille. Joissain tilanteissa mahdollisesti paikalliset päiväkohtaiset saalisikiintiöt.	Suurikokoisten yksilöiden vapauttamisen suositus.
Siika	Verkkojen silmäkokosäätely (43 mm, Merenkurkku 40 mm). Kutuaitaisissa paikallisia kalastusrajoituksia Merenkurkussa	Ei lisäsuosituksia. (Perämeren vaellussiian kutukantojen ikä- ja kokorakenteen parantamiseksi siiankalastuksessa verkon pienimmän solmuvälin kasvattaminen Pohjanlahdella 45 mm:iin olisi perusteltua, mutta heikentäisi jo nykyisellään alhaisella tasolla olevia siikasaaliita, jotka vaellussiian osalta perustuvat paljolti istutuksiin)	Suomenlahden vaellus- ja merikuituisen siikaan liittyvän tietopuutteen paikkaaminen. Siikaonginnan saaliita koskeva selvitys. Kanta-kohtaisen vaellussiikaseurannan kehittäminen eri rannikkoalueille. Hylkeiden pyynnille ja siikakan- noille aiheuttaman haitan vähentäminen. Tornionjoen luonnonvaraisten siikakantojen seuranta. Mikäli kutukantojen ikä- ja kokorakennetta pyritään korjaamaan, solmuvälisäätelyn aiheuttama saalismenetyk- s tulisi kompensoida vaellussiian istutusmääriä kasvat- tamalla.

Lajikohtaisten säätelytoimien lisäksi kalastusta säädellään myös mm. käytettävien pyydysten määriä ja laatua koskevilla rajoituksilla sekä yleisillä kalastusta koskevilla aluerajoituksilla (Rannikkolajien säätelyn tehostamismahdollisuudet ja -tarpeet Suomen rannikolla, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 13/2021).

Liite 4. Lapin ELY-keskus; Ohjeistus - Pohjois-Suomen istutettavat kalakannat. Tässä Pyhäjoen kalatalousalueen osalta.

Kalatalous alue	Vesistöalue	Numero	Itäme ren lohi	Meritai men	Sisävesi taimen	Anadromi nen harjus	Harjus	Vaellussiika	Pohja siika	Plank tonsii ka	Kuha	Muut kannat ja lajit
Pyhäjoki	Pyhäjoen vesistöalue	54	_____	Lestijoen kanta	_____	_____	1. Paikallinen kanta 2. aiemmin käytetyt kannat 3. merialueelle meriharjus	Perämeren vaellussiika	_____	_____	Aiemmin käytössä olleet kannat	<i>Sovittava ELY- keskuksen kanssa tapauskohtai sesti</i>
Pyhäjoki	Liminkaojan vesistöalue	55	_____	Lestijoen kanta	_____	Liminkaoja n harjus	Meriharjuskan nat	Perämeren vaellussiika	_____	_____	_____	<i>Sovittava ELY- keskuksen kanssa tapauskohtai sesti</i>

Harmaalla pohjalla oleviin tapauksiin kalatalousviranomaisen ei voi suositella toteutettavan istutuksia. Mikäli kuitenkin jonkin kannan käyttäminen istutuksiin halutaan sallia, asia tulisi perustella käyttö- ja hoitosuunnitelmassa.